

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет перекладознавства

Кафедра англійської і німецької філології та перекладу  
імені професора І.В. Корунця

Кваліфікаційна робота магістра з перекладознавства

КУЛЬТУРНІ РЕАЛІЇ США ПОЧАТКУ 20 СТ. В РОМАНІ  
Е. Л. ДОКТОРОУ *RAGTIME* 'РЕГТАЙМ' ТА ЇХ ПЕРЕКЛАД  
УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Студента групи МПа 54-18  
денної форми навчання  
факультету перекладачів  
спеціальності 035 Філологія,  
спеціалізації 035.041 Германські мови і  
літератури (переклад включно),  
перша – англійська,  
освітньо-професійної програми  
Перекладознавство: професійно-  
орієнтований переклад (англійська мова і  
друга іноземна мова)  
Руденка Максима Олеговича

Допущена до захисту  
«\_\_\_» \_\_\_\_\_ 2019 року

Завідувач кафедри

\_\_\_\_\_ проф. Ніконова В.Г.  
(підпис) (прізвище та ініціали)

Науковий керівник:  
доктор філологічних наук,  
професор Семенець О. Є.

Національна шкала \_\_\_\_\_

Кількість балів: \_\_\_\_\_

Оцінка: ЄКТС \_\_\_\_\_

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

KYIV NATIONAL LINGUISTIC UNIVERSITY

School of Translation Studies

Korunets Department of English and German Philology and Translation

Master Qualifying Paper in Translation Studies

THE EARLY 20TH CENTURY US CULTURAL REALIA  
IN E. L. DOCTOROW'S *RAGTIME* AND THEIR TRANSLATION  
INTO UKRAINIAN

Group MPa 54-18  
Faculty of translation  
Full-time student  
Majoring 035 Philology,  
Specialization 035.041 Germanic  
Languages and Literature (including  
Translation), English as the first language,  
Educational Programme Translation  
Studies: Specialized Translation (English  
and Second Foreign Language)  
Maksym O. Rudenko

Research supervisor:  
S. E. Maksimov  
Doctor of Philology  
Professor

Київський національний лінгвістичний університет  
Кафедра англійської і німецької філології та перекладу  
імені професора І.В. Корунця

**Затверджую:**

Завідувач кафедри англійської і німецької філології  
та перекладу імені професора І.В. Корунця  
\_\_\_\_\_ (підпис)  
д.ф.н., проф. Ніконова В.Г.  
“10” вересня 2019 р.

**ЗАВДАННЯ**  
**на кваліфікаційну роботу магістра з перекладознавства**

студента     II     курсу   54-18   групи факультету перекладознавства КНЛУ  
Руденка Максима Олеговича

(ПІБ студента)

спеціальності 035. Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська, **освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)**

**Тема роботи** Культурні реалії США початку 20ст. в романі Е. Л. Доктороу *Ragtime* ‘Регтайм’ та їх переклад українською мовою

**Науковий керівник** доктор філологічних наук, професор Семенець О. Є.

**Дата видачі завдання** “10” вересня 2019 р.

**Графік виконання кваліфікаційної роботи магістра з перекладознавства**

№ п/п	Найменування частин і план кваліфікаційної роботи	Графік виконання	Підписи студента і керівника
1.	Аналіз наукових першоджерел і складання бібліографії	Жовтень 2018 р.	
2.	Написання теоретичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 1)	Листопад 2018 р.	
3.	Добір мовного матеріалу тексту і складання Додатку (100 англійськомовних речень та їх переклад)	Грудень 2018 р.	
4.	Аналіз мовного матеріалу тексту, який досліджується, і написання аналітичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 2)	Березень 2019 р.	
5.	Проведення перекладацького аналізу досліджуваного мовного явища і написання практичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 3)	Травень 2019 р.	
6.	Написання вступу і висновків дослідження, подання завершеної кваліфікаційної роботи науковому керівнику для попереднього перегляду	Вересень 2019 р.	
7.	Попередній захист кваліфікаційної роботи і подання завершеної кваліфікаційної роботи на кафедру	17 жовтня 2019 р.	
8.	Оформлення документації (відгуки) і підготовка презентації до захисту кваліфікаційної роботи	Жовтень 2019 р.	
9.	Захист кваліфікаційної роботи магістра з перекладознавства	Грудень 2019 р.	

**Науковий керівник** \_\_\_\_\_ (підпис)

**Студент** \_\_\_\_\_ (підпис)

**ВІДГУК НАУКОВОГО КЕРІВНИКА  
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА**

студента     П     курсу   54-18   групи факультету перекладознавства спеціальності   035. Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська, освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)  

Руденка Максима Олеговича

(ПІБ студента)

за темою   Культурні реалії США початку 20ст. в романі Е. Л. Доктороу Ragtime ‘Регтайм’ та їх переклад українською мовою  

<b>Відповідність кваліфікаційної роботи нормативним вимогам (необхідне позначити √ або +)</b>		
1.	Наявність основних структурних компонентів	<input type="checkbox"/> усі компоненти присутні , <input type="checkbox"/> один компонент відсутній <input type="checkbox"/> декілька компонентів відсутні
2.	Відповідність оформлення, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам	<input type="checkbox"/> повна відповідність <input type="checkbox"/> незначні помилки в оформленні <input type="checkbox"/> оформлення неправильне
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам	<input type="checkbox"/> повна відповідність <input type="checkbox"/> відповідність неповна <input type="checkbox"/> не відповідає вимогам
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам	<input type="checkbox"/> повна відповідність <input type="checkbox"/> відповідність неповна <input type="checkbox"/> не відповідає вимогам
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням	<input type="checkbox"/> повна відповідність <input type="checkbox"/> відповідність неповна <input type="checkbox"/> не відповідає вимогам
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам	<input type="checkbox"/> повна відповідність <input type="checkbox"/> відповідність неповна <input type="checkbox"/> не відповідає вимогам
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження	<input type="checkbox"/> повна відповідність <input type="checkbox"/> відповідність неповна <input type="checkbox"/> не відповідає вимогам

Особиста думка керівника \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

Кваліфікаційна робота \_\_\_\_\_ може бути (не може бути)

(ПІБ студента)

рекомендована до захисту

\_\_\_\_\_  
(підпис керівника)

(\_\_\_\_\_)  
(ПІБ керівника)

” \_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 2019 року.

## РЕЦЕНЗІЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

студента     II     курсу   54-18   групи факультету перекладознавства спеціальності   035. Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська, освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)  

Руденка Максима Олеговича

(ПІБ студента)

за темою   Культурні реалії США початку 20ст. в романі Е. Л. Доктороу Ragtime ‘Регтайм’ та їх переклад українською мовою  

	Критерії	Оцінка в балах
1.	Наявність основних компонентів структури роботи — <b>загалом 10 балів</b> (усі компоненти присутні – <b>10</b> , один компонент відсутній – <b>5</b> , декілька компонентів відсутні – <b>0</b> )	
2.	Відповідність оформлення роботи, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам до кваліфікаційної роботи — <b>загалом 10 балів</b> (повна відповідність – <b>10</b> , поодинокі огріхи у форматуванні – <b>8</b> , незначні помилки в оформленні – <b>6</b> , значні помилки в оформленні – <b>4</b> , оформлення переважно не відповідає вимогам – <b>0</b> )	
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам — <b>загалом 10 балів</b> (повна відповідність – <b>10</b> , поодинокі огріхи стилістичного характеру – <b>8</b> , несуттєві помилки у формулюваннях – <b>6</b> , суттєві помилки у формулюваннях – <b>4</b> , не відповідає вимогам за структурою і змістом – <b>0</b> )	
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам — <b>загалом 10 балів</b> (повна відповідність – <b>10</b> , несуттєві помилки у формулюваннях – <b>8</b> , недостатня кількість проаналізованих іноземних джерел (мін. 30%) – <b>6</b> , відсутній критичний аналіз наукових праць – <b>4</b> , не відповідає вимогам за структурою і змістом – <b>0</b> )	
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням — <b>загалом 10 балів</b> (повна відповідність – <b>10</b> , несуттєві огріхи стилістичного характеру – <b>8</b> , несуттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – <b>6</b> , суттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – <b>4</b> , відсутність власного аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – <b>0</b> )	
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам — <b>загалом 10 балів</b> (повна відповідність – <b>10</b> , несуттєві огріхи стилістичного характеру – <b>8</b> , несуттєві помилки при перекладі фактичного матеріалу – <b>6</b> , суттєві помилки при перекладі й аналізі фактичного матеріалу – <b>4</b> , відсутність перекладацького аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – <b>0</b> )	
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження — <b>загалом 10 балів</b> (повна відповідність – <b>10</b> , несуттєві огріхи стилістичного характеру – <b>8</b> , неповне висвітлення результатів дослідження – <b>6</b> , часткове висвітлення результатів дослідження – <b>4</b> , не відповідає результатам дослідження – <b>0</b> )	

Усього набрано балів: \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_ (ПІБ рецензента)

\_\_\_\_\_ (підпис рецензента)

” \_\_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 2019 р.

## ЗМІСТ

ВСТУП.....	1
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРНИХ РЕАЛІЙ США ЯК ПРОБЛЕМИ МОВОЗНАВСТВА ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА.....	4
1.1 Лінгвокультурні реалії як мовознавча проблема.....	4
1.2 Лінгвокультурні реалії з позицій перекладознавчої науки.....	11
1.3 Лінгвокультурні реалії як елемент художнього дискурсу США XX століття.....	20
Висновки до розділу 1.....	26
РОЗДІЛ 2	
ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛІНГВОКУЛЬТУРНИХ РЕАЛІЙ У РОМАНІ Е. Л. ДОКТОРОУ «РЕГТАЙМ».....	28
2.1 Лінгвокультурні реалії роману Е. Л. Доктороу «Регтайм»: предметний поділ.....	28
2.2 Лінгвокультурні реалії роману Е. Л. Доктороу «Регтайм»: місцевий поділ.....	39
2.2.1 Площина однієї мови.....	39
2.2.2 Площина двох мов.....	41
2.3 Функції реалій у романі Е. Л. Доктороу «Регтайм».....	43
Висновки до розділу 2.....	47
РОЗДІЛ 3	
ЗАСОБИ ПЕРЕДАЧІ ЛІНГВОКУЛЬТУРНИХ РЕАЛІЙ РОМАНУ Е. Л. ДОКТОРОУ «РЕГТАЙМ» УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ.....	50
3.1 Лексичні трансформації як засіб передачі лінгвокультурних реалій при перекладі.....	50
3.2 Передача лінгвокультурних реалій із використанням лексико- семантичних трансформацій.....	55

3.3 Роль граматичних трансформацій як засобу відтворення лінгвокультурних реалій при перекладі.....	61
3.4 Описовий переклад та перекладацький коментар при відтворення лінгвокультурних реалій США українською мовою.....	64
Висновки до розділу 3.....	68
ВИСНОВКИ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	74
СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	80
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	80
ДОДАТОК.....	81
SUMMARY.....	99

## ВСТУП

Кваліфікаційну роботу магістра з перекладознавства присвячено вивченню культурних реалій початку ХХ століття в романі Е. Л. Доктороу «Регтайм» та специфіки їх перекладу українською мовою.

Переклад як творчий процес передачі тексту з однієї мови на іншу існує вже багато століть і тому вже створені певні традиції. Однак перекладознавство як самостійна галузь філології визначилося порівняно недавно. Її появі передувала наполеглива діяльність лінгвістів, літературознавців і перекладачів-практиків, в числі яких Л. Г. Бабенко, Л. С. Бархударов, Ф. С. Бацевич, В. В. Коптілов, І. Левий, О. О. Реформатський, О. М. Фінкель.

У світлі тенденції до комунікативної спрямованості перекладознавства і практики перекладу, до вивчення проблем, пов'язаних з перекладом тексту і його сприйняттям, розвиваються численні концепції про зв'язок мови і культури. Питання зіставлення і вивчення різних культур є одним з найактуальніших на сьогоднішній день. Цей аспект висвітлюється не тільки в українській, але і в зарубіжній літературі – роботах Н. Абабілової, О. Р. Бурдейни, М. Л. Вайсбурд, Є. М. Верещагіна, О. В. Давидової, О. Крутоголової, Л. В. Мосієнко, О. Г. Петришен, Ю. І. Торговець, Н. О. Фененко.

Оскільки самі слова несуть основне культурологічне навантаження, забезпечуючи взаєморозуміння між носіями різних мов, то в центрі уваги дослідників виявляється культурно-маркована лексика, проблемам перекладу якої присвячено роботи М. Л. Алексєєвої, Т. П. Андрієнко, С. Влахова, З. Воронової, Р. П. Зорівчак, О. Д. Корнієнко, М. П. Котеленець, Т. Л. Левітіна, О. Лотоцької, Н. О. Мороз, Т. А. Погрібної, К. А. Разумної, Н. П. Чепель.

Питань лінгвокультурних реалій у романі Е. Л. Доктороу «Регтайм» частково торкалися такі дослідники, як Х. Е. Блум та А. С. Кравченко, однак



досі відсутні ґрунтовні роботи з мовознавчого та перекладознавчого аналізу реалій у творі.

**Актуальність теми** дослідження зумовлена насамперед підвищенням інтересу мовознавців та перекладознавців до дискурсивної теорії та культурологічних аспектів художнього тексту, а також необхідністю визначення лінгвістичних та перекладацьких аспектів передачі реалій у художньому перекладі.

**Мета** роботи – проаналізувати лінгвістичні особливості культурних реалій початку ХХ століття в романі Е. Л. Доктороу «Регтайм» та специфіку їх перекладу українською мовою.

Досягнення мети роботи передбачає виконання наступних взаємопов'язаних **завдань**:

- 1) вивчити лінгвокультурні реалії як мовознавчу та перекладознавчу проблему;
- 2) представити лінгвокультурні реалії як елемент художнього дискурсу США ХХ століття;
- 3) проаналізувати лінгвокультурні реалії роману Е. Л. Доктороу «Регтайм» з точки зору предметного поділу;
- 4) представити місцевий поділ лінгвокультурний реалій роману Е. Л. Доктороу «Регтайм»;
- 5) вивчити функції реалій у романі Е. Л. Доктороу «Регтайм»;
- 6) представити лексичні трансформації як засіб передачі лінгвокультурних реалій при перекладі;
- 7) охарактеризувати передачу лінгвокультурних реалій із використанням лексико-семантичних трансформацій;
- 8) виявити роль граматичних трансформацій як засобу відтворення лінгвокультурних реалій при перекладі;
- 9) висвітлити описовий переклад та перекладацький коментар при відтворення лінгвокультурних реалій США українською мовою.

**Об'єкт** дослідження – лінгвокультурні реалії в романі Е. Л. Доктороу «Регтайм» в оригіналі та його перекладі 1978 року, здійсненому М. і С. Зарудними та В. Хандогієм.

**Предмет** дослідження – предметна та місцева класифікації, функції реалій у романі Е. Л. Доктороу «Регтайм» та засоби їх відтворення в українськомовному перекладі.

**Методика** дослідження включає методи семантичного та етимологічного аналізу як засоби визначення типології реалій, прагматичний аналіз з метою визначення функцій лінгвокультурних реалій, перекладознавчий аналіз при визначенні засобів відтворення реалій у перекладі. Добір ілюстративного матеріалу здійснено методом суцільної вибірки. Кількісні підрахунки уможливили узагальнення отриманої у процесі дослідження інформації.

**Наукова новизна** одержаних результатів визначається тим, що в роботі здійснено ґрунтовний мовознавчий і перекладознавчий аналіз реалій у романі Е. Л. Доктороу «Регтайм». Окрім того, наукова новизна дослідження полягає у визначенні функцій реалій у романі, а також у підтвердженні того факту, що історична епоха, в яку здійснюється переклад, впливає на вибір засобів відтворення реалій у перекладі.

**Практичне значення** отриманих результатів полягає у тому, що вони є внеском у лексикологію англійської мови, а також у культурологію та перекладознавство. Результати, отримані у ході дослідження, також є внеском у теорію дискурсу та теорію комунікації. Практична значущість роботи також полягає в тому, що отримані результати можуть бути використані при навчанні перекладу, перекладацькій практиці, при вивченні аспектного перекладу, а також при створенні словника реалій США ХХ століття.

**Структура кваліфікаційної роботи магістра.** Кваліфікаційна робота магістра з перекладознавства складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, висновків до всієї роботи, трьох списків використаних джерел, додатку та резюме.

# РОЗДІЛ 1

## ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРНИХ РЕАЛІЙ США ЯК ПРОБЛЕМИ МОВОЗНАВСТВА ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

### 1.1 Лінгвокультурні реалії як мовознавча проблема

Існує безліч праць та думок з приводу визначення, класифікації та способу перекладу національно-культурної лексики, які до сьогодні не є чітко систематизованими та уніфікованими. Однак, існує досить загальне позначення, яке відображає головну суть національно-маркованих слів, отже, **національно-культурна лексика** – це мовні одиниці, які відображають національну і культурну специфіку життя, світобачення певного етносу, національної лінгвокультурної спільноти [18: 15]. Національно-культурна лексика дозволяє «стисло, образно, яскраво висловити якесь значення, погляд, причому не прямо, а з посиланням на загальне культурне знання, що є властиве даному народові» [56: 5].

Спеціальні слова, що належать до національного лексикону та не мають повних аналогів на інших мовах, називаються «реаліями» (“*realia*”) [13; 20; 35; 48; 68], «культурними посиланнями» (“*cultural references*”) [69], «культурно-специфічними лексичними одиницями» (“*culture-specific vocabulary*”) [70] та ін. З метою уніфікації термінології використовуємо прийнятий у вітчизняному мовознавстві термін «реалія».

Лексема «реалія» **походить** від латинського іменника жіночого роду *res, rei* («*рiч; предмет, факт, подiя*»). Дослідники висловлюють здогад, що в латинській мові здавна побутував прикметник *realis*, утворений від іменника *rei* за допомогою прикметникового суфікса *-al-* по аналогії з прикметником *hiemalis*, утвореним від іменника *hiems, hiemis*. Проте лексикографічні джерела не підтверджують цього припущення [59: 172].

Термін «реалія» зазвичай вживається в широкому розумінні для позначення всіх національно маркованих слів [29: 164]. Поширене визначення реалій як предметів матеріальної і духовної культури не дає достатніх підстав для встановлення їхньої типології, зважаючи на невизначеність кордонів ареалу (локально-географічного, культурно-генетичного, соціально-етнічного, національного), у межах якого ці предмети розглядаються. Визначення реалій як специфічних елементів культури, що розуміються як «історично сформовані на основі економічного базису сукупності матеріальних і духовних цінностей суспільства» [11: 4] дозволяє розглядати їх у межах культурно-генетичної спільноти, яка об'єднана мовою. Остання обставина є істотною, оскільки вона уточнює межі ареалу, в якому виділяються реалії. Для цілей лінгвістичного опису мовних засобів вираження реалій доцільно розглядати їх не просто як особливі предмети об'єктивної реальності, але і як особливі референти – елементи об'єктивної дійсності, відображені у свідомості, тобто предмети думки, з якими пов'язане певне мовне вираження [29: 164].

Одним із найперших дослідників реалій у вітчизняному і світовому мовознавстві взагалі був О. М. Фінкель, який першим увів термін «реалія» (від лат. *realis*) [53: 117]. Про реалії як показники колориту, елементів національної своєрідності заговорили на початку 50-х рр. ХХ ст. [29: 164]. У 1952 р. Л. М. Соболев дав таке визначення «реалії»: «Терміном «реалії» позначають побутові і специфічно національні слова й звороти, що не мають еквівалентів у побуті, а отже, і мовах інших народів» [47: 281].

А. В. Федоров вважає реалії словами, що «визначають суто місцеве явище, якому немає відповідності у побуту і в понятті іншого народу», а в іншому місті автор визначає їх як «назва реалій» або «слова-реалії» [50: 75]. О. Кундзіч підкреслював неперекладність реалій: «Я схильний вважати народні пісні аналогічними реаліями даного народу, що, як правило, не перекладаються» [30: 138].

У лінгвістичній літературі є численні визначення реалій. В. Г. Гак терміном «реалія» позначає побутові й специфічні національні слова та звороти, що не мають еквівалентів у побуті, а отже, і в мовах інших країн. Це «слова з національного побуту, яких немає в інших мовах, тому що немає цих предметів і явищ в інших країнах» [15: 18].

Одне із взірцевих тлумачень самого поняття дала свого часу Р. Зорівчак: «реалія – це моно- і полілексемна одиниця, основне значення якої уміщає (у плані бінарного зіставлення) традиційно закріплений за нею комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови-сприймача» [20: 67]. Тобто, це такий прошарок лексики, який є ключовим у відображенні культурного і соціально-історичного змісту та надає мові національного колориту і зустрічається здебільшого в одній або двох (споріднених) мовах та культурах [62: 168].

М. Л. Вайсбурд розуміє термін «реалія» досить широко і до нього відносить «події громадського і культурного життя країни, громадські організації та установи, звичаї та традиції, предмети вжитку, імена історичних постатей, артистів, спортсменів, вчених, письменників; явища природи» [10: 20].

Стислу дефініцію реалій дає Л. С. Бархударов: «слова, що визначають предмети, поняття та ситуації, не існуючі у практичному досвіді людей, які розмовляють іноземною мовою» [5: 95], і потім перелічує предмети матеріальної та духовної культури: блюда національної кухні, різновид національного одягу та взуття, народні танці, політичні установи і суспільні явища, торгові та громадські установи» [5: 95].

Тож у сучасній філології існує двояке розуміння реалії:

- 1) як предмета, поняття, явища, характерного для історії, культури, побуту, укладу того чи іншого народу, яке не зустрічається в інших народах;
- 2) як слова, що позначає такий предмет, поняття, явище, а також словосполучення (зазвичай – фразеологізм, прислів'я, приказки), що включає такі слова [1: 5; 49: 2].

Зіставлення різних мов і культур, на думку Г. Д. Томахіна, дозволяє виділити наступні типи реалій **відповідно до особливостей їх вживання**:

1) реалія властива лише одному мовному колективу, а в іншому відсутня: амер. *drugstore* «аптека-закусочна» / укр. аналога немає;

2) реалія присутня в обох мовних колективах, але в одному з них вона має додаткове значення: амер. *clover leaf* – «лист конюшини» – автодорожній перетин з розв'язкою у вигляді листа конюшини;

3) у різних суспільствах схожі функції здійснюються різними реаліями: амер. *sponge* – «губка» / укр. *мочалка* (при митті у ванній, в лазні);

4) у різних суспільствах подібні реалії розрізняються відтінками свого значення: *ciscoo's call* – кування зозулі в народних повір'ях американців пророкує, скільки років залишилося дівчині до весілля, в росіян та українців – скільки років залишилося жити [48: 64].

О. Крутоголова та Ю. Рябова пропонують **лексико-тематичну класифікацію** слів-реалій, у ході якої було виділено 4 великі групи, які поділяються на підгрупи:

1) побутові реалії (житло, одяг, їжа, види праці, музичні інструменти, народні свята);

2) етнографічні і міфологічні реалії (назви етнічних і соціальних спільностей та їхні представники найменування божеств, казкових істот та легендарних місць);

3) реалії державного ладу і суспільного життя (радянізми, громадські організації, партії та їхні учасники, посади, титули, звання);

4) ономастичні реалії: антропоніми (імена, прізвища відомих особистостей, що вимагають коментарів), топоніми – географічні назви, назви місць, що мають культурно-історичні асоціації тощо [29: 164].

Сучасна семасіологія, зіставна лексикологія, зіставна стилістика акцентують увагу на **культурній зумовленості** змістового плану слова, історичній, соціальній, національній співвіднесеності мовних одиниць з явищами певної культури. Семантична структура кожної лексичної одиниці

може утворюватися кількома структурними компонентами, тобто семами. Семантика реалій багато в чому зумовлена історією, культурою країни, діяльністю людини, її світоглядом тощо [29: 163]. У свідомості носіїв певної культури і мови з тією чи іншою реалією завжди пов'язані певні уявлення, знання та асоціації, які зазвичай відсутні у носіїв іншої мови [43: 119].

Визначним фактором при співвідношенні яких-небудь явищ до реалій є національна забарвленість їх референтів (колорит), яка настільки очевидна, що їх ніяк не можна віднести до національних особливостей яких-небудь інших країн, крім країни, що породила ці реалії. Фактично реалією можливо назвати все те, що для свого адекватного опису потребує або енциклопедичної довідки, або схематичного чи табличного визначення, або переказування деяких житейських (відомим носіям мови, але невідомим іноземцям) відомостей [40: 408].

**Структурна типологія реалій** запропонована М. Л. Вайсбурд. Дослідниця вважає, що поняття, які відносяться до числа реалій, структурно можуть бути виражені окремими словами (*декабристи, п'ятак*), словосполученнями (*Мамаєв курган, дім відпочинку*), реченнями (*не все коту масляниця*), скороченнями (*ЦПКиО, ОПН, гороно, КГБ*) [10: 98—100].

Якщо розглядати референти, ґрунтуючись на **ступені їхньої унікальності як елементів культури певної культурно-генетичної спільності щодо іншої**, можна виділити такі їх групи. Першу численну групу складають референти, які тотожні в зіставляваних культурах за своїми істотними і другорядними ознаками (*water / вода, birch / береза*), хоча ступінь тотожності референтів може бути різним. Відомо, що конкретні референти можуть викликати різні асоціації та уявлення, наприклад, іменник береза, крім денотативного значення «листяне дерево з білою (рідше темною) корою і серцеподібним листям» [38: 44], – містить смисловий відтінок, що викликає асоціації, пов'язані з батьківщиною для росіян. *Береза* для росіян – невід'ємна частина способу життя, вона служить основою поетичного образу в піснях, віршах, складає невід'ємну частину російського пейзажу,

символізує Росію. Дуб, навпаки, завжди вважався національним деревом Англії. Його великий зріст, вік і сила зробили його царем англійської лісу, і символом витривалості. Дерево було також священним для друїдів і англосаксів, і захисником англійського короля Карла II, коли він був у бігах від своїх ворогів. Таким чином, для англійця дуб – не лише дерево, що символізує силу і могутність, а і дерево-символ країни [16: URL].

До другої групи належать референти, які тотожні за своїми істотними ознаками, але різняться за другорядним (*secondary school / середня школа*).

Третю групу складають референти, які за своїми істотним і другорядними ознаками є унікальними, тобто притаманними тільки певній культурі (*Кремль, рубль, аршин* та ін.). Межі між цими групами, особливо другої і третьої, умовні і рухливі, оскільки референти як «предмети думки» схильні до змін, що відбуваються в об'єктивній дійсності [29: 164].

Відповідно до **місцевого поділу**, виділяють національні, локальні та мікролокальні реалії:

1) національні реалії називають об'єкти, які належать певному народу, певній нації, але чужі за кордонами держави: така переважна більшість реалій, тим більш що національна приналежність референта і є одним з категоріальних ознак реалій;

2) локальні реалії (їх можна назвати «місцевими» або «обласними») на відміну від національних, вони не відносяться до мови відповідного народу, а діалекту, чи говору, або мови менш значної соціальної групи;

3) мікролокальні реалії – зовсім уловний термін, яким визначають такі реалії, соціальна або територіальна основа яких вже самих вузько локальна: слово може бути характерним для одного міста чи села, не втрачаючи своїх особливостей [37: 158—159].

**З історико-семантичного погляду** виокремлюються:

1) власне реалії (при існуючих референтах): нім. *der Furier* – *каптенармус*, *die Somme* – *Сомма*, англ. *Broadway* – *Бродвей*, *Brown Betty* – «*руда Бетті*» – листковий пудинг із сухарів із яблуками;



2) історичні реалії – семантичні архаїзми, які внаслідок зникнення референтів входять до історично дистантної лексики, втратили життєздатність: нім. *Schlachtbank* – «різницька», *Totenzimmer* – вмиральня, *Sterbezimmer* – покійницька, *Totenhalle* – трунарня, англ. *The Revolutionary War* – Війна за незалежність, *Vogue* – «Вог» (журнал для жінок), *Benedict Arnold* – Бенедікт Арнольд (американський генерал часів війни за незалежність, який перейшов на бік англійців). Реалії вміщують фонові знання культурної спадщини. Крім національного, для них характерний хронологічний колорит [31: 17].

Найбільш **комплексною класифікацією** реалій перекладачка Р. П. Зорівчак вважає класифікацію С. Флоріна та С. Влахова [13: 70]. Дослідниця зазначає: «Найпослідовніше, найґрунтовніше провели її [класифікацію реалій] С. Влахов і С. Флорін». Вони поділяють реалії на великі три категорії:

1) предметний поділ передбачає розподіл реалій за сферами:

– географічною: *moor, creek, hurricane*;

– етнографічною: побут (*kilt, shebeen, bootlegger*); праця (*machete, rancho, cab*); мистецтво і культура (*Halloween, sidh, elf*); етнічні об'єкти (*cockney, Highlander*); міри й гроші (*shilling, pound, fathom*):

– громадсько-політичною: адміністративно-політичний устрій (*county, farthing*), органи і носії влади (*alderman, sheriff*), громадсько-політичне життя (*Whigs, Tory, Lord-Chancellor*), військові реалії (*beefeater, poll-axe, marshal*);

2) місцевий поділ передбачає дві площини:

– площину однієї мови (свої реалії: національні (*ale, snap-dragon*), локальні (*kilt, cowboy*), мікрореалії) і чужі реалії: інтернаціональні (*Speaker, tornado*), регіональні (*fiord, troll*));

– площину пари мов: внутрішні (які належать одній із двох порівнюваних мов) і зовнішні (однаково чужі для обох пар порівнюваних мов);

3) часовий поділ (у найзагальніших рисах усі реалії можна поділити на сучасні й історичні) [20: 72].

Отже, реалії – це національно-марковані лексичні одиниці, моно- і полілексемні одиниці, основне значення яких уміщає (у плані бінарного зіставлення) традиційно закріплений за ними комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови-сприймача. Реалії не мають аналогів в інших культурах. Існує значна кількість підходів до класифікації реалій, зокрема, відповідно до їх структури (М. Л. Вайсбурд), ступені унікальності референтів реалій як елементів культури певної культурно-генетичної спільності щодо іншої (О. Крутоголова, Ю. Рябова), відповідно до місцевого поділу (Л. В. Мосієнко), з історико-семантичного погляду (Т. Л. Левітін), лексико-тематична класифікація (О. Крутоголова, Ю. Рябова), комплексні (С. Влахов, С. Флорін).

## 1.2 Лінгвокультурні реалії з позицій перекладознавчої науки

*При перекладі слід зачіпати неперекладне, тільки тоді можна зрозуміти інший народ, іншу мову*

*Й. І. Гете*

Зіставлення словникового складу будь-якої іноземної та рідної мови показує, що в іноземній мові поряд з мовними одиницями, що мають одиничні, або численні відповідності в перекладацькій мові, є такі лексичні і граматичні одиниці, для яких в перекладацькій мові не існує прямих відповідностей. Одиниці іноземної мови, що не мають регулярних відповідностей в мові перекладу, мають назву **безеквівалентних одиниць**. Безеквівалентна лексика, як зазначає О. В. Суперанська, головним чином, виявляється серед неологізмів, серед слів, які називають специфічні поняття і реалії, і серед маловідомих імен і назв, для яких треба створювати оказіональні відповідності в процесі перекладу. О. В. Суперанська також відносить до безеквівалентної лексики імена людей, прізвиська тварин,

географічні назви, назви рослин, історичних подій, документів, організацій, партій, символів, транспортних засобів тощо (СПБ: 468).

Реалія несе в собі не тільки семантичне чи комунікативне значення, а й широко вживана в різноманітних сферах духовного життя народу [57: 126—127]. Вона є джерелом не тільки художньої інформації про даний твір, а виступає також у ролі лінгвокраєзнавчого підґрунтя, закладеного представниками даної конкретної етнічної групи. Тому саме переклад реалій для багатьох перекладачів, як відзначає І. Левий, знаходиться у сфері «перекладацьких мук» [32: 134].

Характеризуючи працю перекладача, А. Федоров зазначає: «Але водночас це – діяльність, що вимагає певних знань, не тільки практично-мовних, а й літературознавчих і історико-лінгвістичних, не кажучи вже про необхідність широкого культурного світогляду, що дозволяє усвідомити історичні і географічні реалії і т. ін., одним словом, уміти орієнтуватися в будь-якому тексті» [51: URL]. Оскільки реалії позначають поняття, які відсутні в інших культурах, вони завжди становлять особливу складність в процесі перекладу. З іншого боку, ці складнощі забезпечують інтерес до даної проблеми [24: URL].

Найважливішою передумовою для вірної передачі реалій в перекладі є знання перекладачем реалій іноземної мови, вірне уявлення про них. Такого роду екстралінгвістична інформація становить основу фонових знань, що детермінують діяльність перекладача як на етапі сприйняття вихідного тексту, так і в процесі створення тексту перекладу. Фонові знання перекладача, його знайомство з описуваною в тексті реальною ситуацією є найважливішими елементами перекладацької компетенції. Незнання перекладачем відповідних реалій веде до неправильної передачі і навіть повного спотворення семантики оригіналу [58: 8].

Головною метою перекладача при передачі реалій є відображення їх у мові перекладу таким чином, щоб читач міг чітко уявити конкретне поняття, вималювати для себе ту картину, що відповідала б реалії в мові оригіналу

[25: 71]. На думку О. Д. Швейцера, у процесі перекладу відбувається не тільки зіставлення різних мовних систем, а й зіткнення різних культур, і саме цей аспект виступає «рельєфно» при перекладі реалій [61: 36]. Важливим етапом при перекладі етнокультурних позначень є трансформація реалій з одного **культурного поля** в інше, адже системи смислів двох культур майже ніколи не бувають абсолютно симетричними. Необхідність відбиття не лише предметного значення (семантики) реалії, а її колориту (конотації), її національного й історичного забарвлення вважається основною складністю для перекладача, бо ж ідеться про необхідність виокремлення алгоритму перекладу етнокультурних маркерів для віддзеркалення смислу реалій при перекладі національно-маркованої лексики [42: 276].

Твердження, нібито реалії перекладаються, неточне. Перекласти – це значить віднайти відповідник у цільовій мові, а цього не можна досягти, якщо в етнокультурі, матеріальній чи духовній, в історії носіїв цільової мови немає співвідносного об'єкта, поняття чи явища. Отже, у випадку реалій доречно говорити не про переклад у буквальному розумінні, а лише про **віднайдення семантико-стилістичного відповідника** або про **трансляційне перейменування реалій** [59: 175]. Тож, говорячи про переклад реалії, учені мають на увазі номінацію референта як конкретного об'єкта позамовної дійсності або денотата як класу об'єктів реальної дійсності, які можуть бути визначені даним поняттям, тобто підпадають під його зміст. Так, А. В. Федоров зазначає, що для лінгвістичної загальної теорії перекладу інтерес представляє питання про способи передачі слів як назв реалій. При цьому «мова повинна йти саме про **переклад назв** реалій, а аж ніяк не про «переклад» самих реалій, бо реалія – поняття екстралінгвістичне і не може «перекладатися», як не може «перекладатися» з однієї мови на іншу будь-яка існуюча у природі річ» [50: 206].

Особливістю реалій є те, що у носіїв певної культури і певної мови з ними пов'язуються такі фонові знання та асоціації, які на певному етапі міжнаціональних та міжмовних контактів можуть бути відсутніми у носіїв

інших культур і мов [33: 73]. Якщо в оригіналі вони є непомітними, то в тексті перекладу завжди контрастують з контекстом, будучи яскравими виразниками національної своєрідності іншої культури, що суттєво збільшує їх стилістичне навантаження [36: 115]. Під час перекладу реалій виникає, з одного боку, потреба підкреслити їх особливий колорит, іноді унікальність, а з другого – певним чином передати їх значення і типові для носіїв мови джерела асоціації, уникаючи, наскільки це можливо, багатослів'я [33: 73].

Загальних правил щодо того, як дана проблема вирішується в кожній конкретній мові, немає і не може бути, але існують два **прийоми**, завдяки яким відбувається передача реалій: транскодування і перекладу [12: 87]. Ці два поняття, за словами О. О. Реформатського, «можуть бути протиставлені одне одному, оскільки вони по-різному виконують формулу А. Гердера: «Треба зберігати своєрідність чужої мови і форми своєї», а саме: 1) переклад прагне “чуже” зробити своїм; 2) транскрипція прагне (намагається) зберегти “чуже” завдяки “своїм засобам”» [44: 312]. Тобто при перекладі подібних географічних реалій необхідно звертати увагу на рівень знайомства не тільки із самим словом, а і з тим поняттям, що його означає. Саме через відсутність природних чи рослинних референтів даних реалій у японській географії виникають особливі труднощі при перекладі їх японською мовою [55: 358].

Виділяють наступні **способи** відтворення функцій реалії при перекладі [20: 84—150]:

1) транскрипція або транслітерація: *As it drew closer he saw it was a black 45-horsepower Pope-Toledo Runabout* (DR: 3) – Це був «поуп-тоledo» з двигуном на 45 кінських сил (ДР: 5);

2) гіперонімічне перейменування (метод узагальнення): *With the porter's help Father and Mother's Younger Brother laid the trunks aboard* (DR: 4) – З допомогою носія Батько та Молодший Материн Брат позаносили речі до вагона (ДР: 6);

3) дескриптивна перифраза (описовий переклад): *Houdini was a headliner in the top vaudeville circuits. His audiences were poor people – carriers,*

*peddlers, policemen, children. His life was absurd* (DR: 3) – Гудіні вважали генієм циркової науки, однак його глядачами був простолюди – листоноші, дрібні торговці, полісмени, діти. Життя Гудіні було якесь безглузде (ДР: 5);

4) комбінована реномінація (транскрибування з описовою перифразою): *For instance, he had conceived an enormous interest in the works and career of Harry Houdini, the escape artist. But he had not been taken to a performance* (DR: 2) – Хлопчика страшенно приваблювала слава Гаррі Гудіні, а його навіть не повели на циркову виставу короля ескапістів<sup>1</sup>. <sup>1</sup> Ескапіст — майстер втечі, особливого виду циркового мистецтва (ДР: 5);

5) калькування: *The next morning, after a champagne breakfast with the press, the men of Peary's polar expedition cast off the lines and their sturdy little ship, the Roosevelt, backed out of her berth into the East River* (DR: 4) – Вранці, після сніданку з шампанським, на якому були присутні й представники преси, учасники полярної експедиції Пірі зняли з якоря. Їхній невеличкий, але міцно збитий «Рузвельт» вийшов у Іст-Рівер (ДР: 7);

6) уподібнення (метод аналогії): *Some of the office staff was there, and Father's chief assistant made a short speech* (DR: 4) – Було там і кілька службовців з батькової фірми; його заступник виголосив коротку промову (ДР: 6);

7) транспозиція на конотативному рівні: *Harry's next move was to take her to Europe where he could have her without worrying if White was to have his turn when he was through. Her mother went along as chaperone* (DR: 8) – Тоді Гаррі повіз її до Європи: там він не тривожився, що Уайт підмінюватиме його. Мати Евелін поїхала з ними як гувернантка (ДР: 11);

8) використання ситуативного відповідника (контекстуальний переклад): *The population customarily gathered in great numbers either out of doors for parades, public concerts, fish fries, political picnics, social outings, or indoors in meeting halls, vaudeville theatres, operas, ballrooms* (DR: 1) – Вельми популярними стали вуличні паради та концерти, виїзди на «юшку»,

політичні пікніки, екскурсії, а також усякі зустрічі та збори по актових залах, театрах вар'єте, в опері, на танцювальних майданчиках (ДР: 2);

9) контекстуальне розтлумачення реалії: *The little boy stood at the end of the porch and fixed his gaze on a bluebottle fly traversing the screen in a way that made it appear to be coming up the hill from North Avenue* (DR: 3) – *Маленький хлопчик стояв скраю веранди і пильно стежив за м'ясною мухою, яка, мабуть, прилетіла з Норт-авеню* (ДР: 5).

З іншого боку, М. Л. Алексєєва залежно від способу передачі і ступеня збереження змісту, форми і колориту виділяє чотири основні **групи прийомів** передачі реалій:

1) прийоми механічної передачі реалій являють собою автоматичне перенесення звукового або графічного образу реалії мови джерела в мову перекладу: а) без будь-яких змін; б) використовуючи прийняті для даної пари мов системи транскрипції або транслітерації. З їх допомогою максимально коротко і точно передаються смисловий зміст, форма реалії, її національний та історичний колорит, привноситься елемент екзотики [2: 13]: *At the wheel of an open Marmon, Brill drove the Freudians around Manhattan* (DR: 14) – *У відкритому «мармоні» Бріл повіз їх на Манхеттен* (ДР: 16). Але змістовна сторона нового поняття розкривається тільки через контекст, воно може залишитися незрозумілим або бути зрозумілим досить приблизно;

2) прийоми створення нового слова припускають створення нового слова за моделлю мови джерела або слова, близького за змістом мови джерела за допомогою мовних засобів мови перекладу. При цьому максимально зберігається смисловий зміст і форма лексеми мови джерела, а іноді національна й історична своєрідність [2: 13]: *Yet his self-imposed training, his dedication to the perfection of what he did, reflected an American ideal* (DR: 11) - *І все ж таки його палке прагнення вдосконалювати своє мистецтво відбивало американський ідеал* (ДР: 14). Після прийомів механічної передачі реалій, ця група прийомів найбільш підходить для збереження співвідношення змісту і форми при перекладі. Багато неологізмів

із часом освоюються мовою, таким чином, поповнюючи і збагачуючи словниковий склад мови перекладу. Оскільки перекладач позбавлений будь-якої опори на готове поняття в мові, якою він перекладає, він створює це поняття «з нуля», дотримуючись вимог точності, стислості і зрозумілості для реципієнта;

3) прийоми роз'яснення розкривають смисловий зміст реалії шляхом її короткого або розгорнутого опису або тлумачення в різних формах. При цьому повністю розкривається суть явища, що позначається реалією, передається національна й історична своєрідність, але у носіїв мови перекладу не виникає компактного найменування, що фіксує певне явище або предмет [2: 13]: *The party went to one of the silent films so popular in stores and nickelodeons around the city* (DR: 14) – *Потім усі пішли подивитися популярний фільм, який демонструвався в усіх дешевих кінотеатрах міста* (ДР: 16). Отже, реалії, перекладені за допомогою таких прийомів, у більшості випадків не отримують словникового оформлення і залишаються безеквівалентними;

4) прийоми уподібнення застосовуються частіше, ніж будь-які інші. До цієї групи прийомів відносяться різного роду заміни: своїм, чужим або контекстуальних аналогом, а також родо-видові. Читачі перекладу отримують дуже приблизне, а іноді невірне уявлення про предмет або явище, які називає відповідна реалія мови джерела [2: 13]: *They all had to enter a dairy restaurant and order sour cream with vegetables so that Freud could go to the bathroom* (DR: 14) – *Вони зайшли до закусочної і замовили овочі в сметані* (ДР: 16). Таким чином, навіть якщо вдається передати зміст, то в будь-якому випадку повністю втрачається форма, стирається національний та історичний колорит. Висока частотність цього прийому пояснюється стислістю і зрозумілістю перекладу для всіх носіїв мови, проте це може привести до неприпустимої національно-культурної асиміляції [2: 13].

З точки зору С. Влахова і С. Флоріна, вибір способу перекладу реалії залежить від наступних **чинників**:



1) від характеру тексту. Наприклад, в науковому тексті реалії частіше є термінами, отже і перекладаються відповідно термінам; в науково-популярному творі можна надати коментарі відповідно до пізнавальних напрямків твору; у пригодницькому творі часто використовується транскрипція для збереження елемента екзотики, який присутній у текстах цього жанру;

2) від важливості реалії у контексті. Вирішальним при виборі між транскрипцією і перекладом реалії є та роль, яку вона грає в змісті, яскравість її колориту, тобто міра її висвітлювання в контексті. При транскрипції «звичайні і звичні в мові оригіналу слова і вислови в мові перекладу випадають із загального лексичного оточення, відрізняються своєю чужерідністю, внаслідок чого привертають до себе посилену увагу», а це порушує рівновагу між змістом і формою, чим відрізняється адекватний переклад. При передачі ж реалій іншим шляхом утрачається характерне забарвлення мови, носіями якої вони є: зникає частина національного або історичного колориту;

3) від характеру реалії. Ураховується ряд її особливостей як одиниці в лексичних системах відповідних мов, в тому ж числі таких показників, як її знайомість і незнайомість, літературна й мовна традиція, її віднесення до того чи іншого класу за предметом, часом, місцем;

4) від мови оригіналу та мови перекладу. Вирішення питання про вибір між транскрипцією і перекладом залежить від граматичних і словотвірних особливостей мови оригіналу та мови перекладу, від культури мови і традиційного для них прийняття або неприйняття реалій;

5) від читача перекладу. Всі засоби передачі реалій в перекладі необхідно пов'язувати з тим, в якій мірі ці слова, знайомі читачу. Необхідно, щоб враження від перекладеної реалії у читачів було б таким же, як у носіїв мови, з якої реалія перекладена [12: 92—95].

В. В. Коптілов доводить, що різні історичні періоди по-різному вирішують питання відтворення неперекладного – від повної заміни

незнайомих реалій на відомі носіям мови перекладу – до збереження у перекладі усього національно характерного. На думку вченого, у сучасному перекладознавстві необхідне «діалектичне поєднання свого й чужого», «що відповідає самій суті художнього перекладу, внаслідок чого іншомовний автор зустрічається з українським читачем» [23: 38—39]. Очуження реалій, зокрема, є прикладом домінування культурно-специфічної інформації перед денотативною. Такий переклад зберігає характеристики хронотопу художнього твору, оскільки «переносить» читача до відповідного географічного середовища, а іноді – й культурно-історичної епохи. Отже, вибір перекладацької стратегії визначається функцією реалії у художньому тексті [3: 8].

Таким чином, при перекладі тексту реалії фактично не перекладаються, оскільки перекладу підлягають лише слова, що позначають певні реалії, в той час, як реалії – явище культурології. Тому доцільно говорити про віднайдення семантико-стилістичного відповідника або про трансляційне перейменування реалій. Виділяють два протилежні прийоми відтворення реалій при перекладі – транскодування і переклад, перший відповідає стратегії очуження, другий – стратегії одомашнення. Залежно від способу передачі і ступеня збереження змісту, форми і колориту виділяють чотири основні групи прийомів передачі реалій: прийоми механічної передачі реалій, прийоми створення нового слова, прийоми роз'яснення та прийоми уподібнення. Вибір способу перекладу реалії залежить від таких чинників, як характер тексту, важливість реалії у контексті, характер реалії, мова оригіналу та мова перекладу, читач перекладу, а також історичний період, в який здійснюється переклад.

### 1.3 Лінгвокультурні реалії як елемент художнього дискурсу США XX століття

Лінгвокультура як сукупність взаємопов'язаних явищ культури, мови та свідомості є способом вираження етнічного менталітету як особливого світобачення в хронотопних умовах буття народу через засоби репрезентації в мові [60: 7]. Лінгвокультура реалізується у спілкуванні, при цьому, вступаючи до процесу комунікації, людина реалізує свої цілі, які, у свою чергу, визначають тип дискурсу [60: 41].

Поняття «дискурс» у сучасній філософській думці привертає все більше уваги дослідників, які представляють не тільки лінгвістику, але й психологію, соціологію, історію, філософію та інші наукові галузі. Хоча термін «дискурс» існує вже понад 2000 років у значенні «діалог» або «міркування» [60: 41], у мовознавстві він почав широко використовуватися лише в 50-і роки XX ст. після публікації статті американського лінгвіста З. Харріса «Аналіз дискурсу». Автор назвав так метод аналізу зв'язного мовлення, призначеного для виведення дескриптивної лінгвістики за межі одного речення в даний момент часу для співвіднесення мови та культури [67: 4]. Майже одночасно з ним Е. Бенвеніст використав традиційний для французької лінгвістики термін «дискурс» на позначення «мовлення, що привласнює мовець» [7: 160].

Найпоширенішим лінгвістичним визначенням **дискурсу** є витлумачення, запропоноване Н. Д. Арутюновою: дискурс – це «мовлення, занурене в життя» (АД: 137). Хоч останнім часом дискурс набуває іншого значення (такого ж метафоричного), яке можна сформулювати так: життя, занурене в мовлення. Відомий теоретик дискурсології М. Л. Макаров визнає родовий характер поняття дискурсу, що об'єднує поняття мовлення, текст і діалог як видові [34: 90]. Таким чином, дискурс – це мовленнєва репрезентація **комунікативного акту**, що є відбиттям певної ситуації об'єктивної дійсності й містить вербальний компонент, яким є текст, та

невербальні компоненти, які впливають на створення та розуміння тексту [22: 40].

Художній дискурс, утілений у художньому тексті, створює світ, що містить у собі певний зміст, почуття, експресію, а до його обов'язкових складників належить цілісність його сприйняття читачем; дискурс художнього твору є не тільки основою, обрамленням, фоном, він постає як стиль мислення та мовлення автора, які він вкладає у персонажів твору [17: 483]. За визначенням, **художній дискурс** є сукупністю художніх творів (текстів), створених як результат взаємодії цілей та намірів автора, різноманітних можливих реакцій читача, а також тексту, котрий виводить текст художнього твору у простір семіосфери – сукупність використаних людиною знакових систем: тексту, мови і культури в цілому [39: 165].

Дискурсивна природа художнього тексту пояснюється тим, що для визначення художнього твору недостатньо враховувати лише власне текстові параметри, йдеться передусім про **прагматичну настанову мовця (автора)**, яка досить специфічна. За Дж. Серлем, автор «удає, що здійснює серію мовленнєвих актів» [46: URL], які насправді не здійснює, наприклад, удає, що дещо стверджує чи заперечує. Існування художнього твору, втіленого в художньому тексті, можливе завдяки позамовним, несемантичним конвенціям, що розривають зв'язок між словами та світом, який встановлено певними правилами, конвенціями. Так, можна стверджувати, що проблема у співвідношенні художнього твору й реального світу: художній текст як матеріальний об'єкт реального світу водночас містить «віддзеркалений художніми засобами та естетично відображений світ реальності» [4: 62]. То прагматична настанова автора є основним параметром для визначення статусу знакового утворення як художнього твору, тобто йдеться про дискурсивну діяльність мовця, що виходить за межі власне тексту й уможливорює тлумачення художнього твору як особливого типу дискурсу [22: 43]. **Дискурсивна діяльність читача**, з іншого боку, актуалізує та розвиває авторські наміри, часом додаючи власні, вибудовуючи майже

новий, інший художній текст. Художній текст перебуває в центрі дискурсивного утворення як повідомлення, що занурюється в комунікативну ситуацію [22: 44].

Художній дискурс, подібно до інших, є **культурно позначеним**, «йому є властивий латентний і дійсний плани буття / функціонування, що виявляється, зокрема як нефіксована імпровізація, написання твору, його реалізація при колективному чи індивідуальному читанні чи акторському виконанні. Ці плани визначають засади художньої комунікації, які, своєю чергою, зумовлюють методи суб'єктивного чи об'єктивного спрямування у творенні художньої дійсності, настанову мовця, що втілюється в «образі автора», функцію і роль адресатів тощо. Предмет художнього повідомлення існує в умовно реальному чи вигаданому світі уяви автора та його адресата, докорінна відмінність художнього дискурсу від побутових та інших культурно визначених дискурсів полягає, по-перше, у його цілеспрямованій вторинності відносно первинних жанрів мовлення і, по-друге, у його основоположній здатності до творення багаторівневої структури смислів на засадах вапоризації тих чи інших механізмів означення [54: 54].

Саме художній дискурс передає реальну картину світу, життєвих подій, повсякденних реалій та, основне, людських взаємин та їх розвитку. Жоден інший тип дискурсу не поєднує в собі стільки мовленнєвих актів як художній, адже він є дзеркалом людських відносин і не може існувати без людського фактору [6: 138].

Однією з умов інтерпретації художнього дискурсу є глибоке розуміння твору в **етнокультурній площині**, невід'ємною складовою якої є реалія [9: URL]. У художньому дискурсі знаходять відображення соціально-мовні і естетичні оцінки, а також найбільш споживані шаблони мови різних соціальних груп, тобто за допомогою мови малюється те соціальне середовище, до якого належать дійові особи [45: URL]. Семантика реалії міцно пов'язана з інформацією культурологічного характеру, тому реалія є специфічним виявом культури та її дескриптором [9: URL].

Тексти художнього дискурсу відбивають ті часові та географічні характеристики культури, в якій вони створюються. Тому аналіз художнього дискурсу неможливий без урахування культурно-історичного контексту, в якому створювався кожен окремий твір. Оскільки об'єктом дослідження в роботі є лінгвокультурні реалії як елемент художнього дискурсу США ХХ століття, доцільно розглянути **художній контекст** літератури того часу.

У цей значний період створено чимало творів із різноманітним художнім змістом. У післявоєнні роки з'явилися нові явища й тенденції в американській літературі зокрема, угруповання поетів-бітників і школа прозаїків «чорного гумору» [8: URL]. «У творчості низки письменників продовжувала жити традиція натуралізму, зниженого, позбавленого глибокого філософського обґрунтування, варіант якого нещадно експлуатувався антихудожньою “масовою” белетристикою. Чільним, найбільш плідним началом в американській прозі після Другої світової війни був **реалізм** – правдиве, глибоко аналітичне відображення дійсності в її сутнісних проявах і внутрішніх закономірностях» [21: 78].

Письменники-реалісти, які тяжіли до соціальної критики й прагнули досягнути актуальні проблеми сучасності, разом з тим зазнали впливу з боку різних напрямків філософії, модних естетичних течій та ідеологічних тенденцій. Історія післявоєнного роману в США – це насамперед історія боротьби реалізму з різного роду нереалістичними течіями, історія еволюції й збагачення реалістичного творчого методу. «Розвиток реалістичної літератури ускладнювався винятково сильним впливом конформізму, впливом фрейдизму, модерністськими тенденціями. Різкі перепади в економічному житті країни, гострі класові конфлікти, періодичні виникнення внутрішньополітичних криз, специфіка післявоєнних міжнародних відносин – усе це не могло не справити відбиток на духовний внесок американської творчої інтелігенції до скарбниці світової культури, не позначитися на звучанні художніх творів» [19: 229].

Одним із таких авторів-реалістів є **Е. Л. Доктороу**. Творчість письменника займає одне з центральних місць в сучасній американській літературі. Відомий своїм яскравим змалюванням американського життя XIX і XX століть (зокрема, у Нью-Йорку), він вважається одним із найталановитіших, найамбітніших і найбільш шанованих американських романістів епохи постмодернізму [26: 136].

З початку 1970-х рр. Е.Л. Доктороу критикував «велику американську мрію» у своїх романах. Театралізованість американського життя, відображена в його романах, тісно пов'язана з руйнуванням «американського міфу». Традиційною темою його романів стає життя іммігрантів, а ідея Америки як Землі Обітованої висміюється [28: 81]. У своїх творах Е. Л. Доктороу зтирає межі між минулим і теперішнім, вигадкою та історією, досліджуючи історичні події та епохи, які є відображенням сучасної соціальної реальності. Для цього він використовує такі художні засоби як анахронізм, абсурдистська карикатура, невизначеність [27: URL].

В романі Е. Л. Доктороу **«Регтайм»** (1975) змальовується життя Сполучених Штатів на початку XX століття завдяки сюжету, який об'єднує реальні історичні фігури (Генрі Форд, Джей Морган, Гаррі Гудіні, Ешм Голдман, Теодор Драйзер, Зігмунд Фройд) з великою кількістю вигаданих персонажів [26: 136]. Дія в романі «Регтайм» відбувається, коли США стають світовою державою. У романі знайшли відображення прагнення наукових відкриттів того часу і накопичення багатства, віра у величезні можливості людини і соціальне безправ'я, корупція і тероризм [28: 82]. Як зазначає Я. Засурський, музичний стиль регтайм Е. Л. Доктороу представив у стереоскопічному зображенні [41: 139]. Автор переосмислює канонічний образ цих знаменитостей, вносить у зображення історії чимало скептицизму та іронії, разом з тим виявляючи паралелі минулого з сьогоденням [28: 82].

У «Регтаймі» читач стає свідком боротьби двох «просторів» Америки – світу тих, хто має користь від системи норм і законів країни, – це так звана американська більшість; і світу дисидентів чи іммігрантів, які були вигнані з

Америку на основі расової приналежності чи релігії [65: 402]. Американську більшість представляють у романі Батько, Матір, Дід, Молодший Брат Матері і Маленький хлопчик. Вони процвітають завдяки заводу батька і жвавого продажу патріотичної атрибутики. На перший погляд, це ідеальні американська сім'я, та чим більше читач дізнається про них, тим більше зневірюється в своїх уявленнях. Шлюб американської пари пророкує щасливе життя, яке врешті розвалюється. Маленький хлопчик визнає, що світ розвивається завдяки постійному процесу незадоволення. Сім'я дисидентів Татко, Мамка та Маленька дівчинка – антитеза американській більшості. Руйнуванням сентиментальних ідеалів Америки Б. Л. Доктороу робить виклик усталеним уявленням про американську історію.

«Регтайм» є ревізійним історичним романом, тобто створює нове минуле. Він включає в себе розповіді жінок, іммігрантів, робітників, оповіді яких замовчували до недавнього часу. Тому роман так часто спонукає читачів переосмислити їх власне розуміння історії [26: 137].

У «Регтаймі» передається дух століття через зображення життя мешканців Нью-Йорку. У романі «Регтайм» Е.Л. Доктороу зайняв позицію історичного ревізійника, запропонувавши нову схему періодизації культурної історії ХХ ст., яка переглядає розуміння минулого [66: 89].

Таким чином, реалії повинні вивчатися в контексті того тексту, в якому вони вживаються, ширше – дискурсу, що розуміється як мовленнєва репрезентація комунікативного акту, відбиття певної ситуації об'єктивної дійсності, яке містить вербальний компонент, яким є текст, та невербальні компоненти, які впливають на створення та розуміння тексту. Художній дискурс розуміється як сукупність художніх творів (текстів), створених як результат взаємодії цілей та намірів автора, різноманітних можливих реакцій читача, а також текст, котрий виводить текст художнього твору у простір семіосфери – сукупність використаних людиною знакових систем: тексту, мови і культури в цілому. Художній дискурс є культурно позначеним, йому є властивий латентний і дійсний плани буття; художній дискурс передає



реальну картину світу, життєвих подій, повсякденних реалій та, основне, людських взаємин та їх розвитку. У художньому дискурсі допомогою мови малюється те соціальне середовище, до якого належать дійові особи, тому аналіз художнього дискурсу нерозривний із аналізом культурно-історичної епохи, в якій створено текст. Культурно-історична епоха, в якій Е. Л. Доктороу створив свій роман «Регтайм» характеризується кризами післявоєнних відносин, що призвело до переосмислення цінностей та розвитку реалізму в літературі. Така ситуація зумовлює реалізм оповіді в романі, його історичність та докладне відображення сучасної соціальної реальності.

### **Висновки до розділу 1**

1. Реалії – це моно- і полілексемні одиниці, основне значення яких уміщає традиційно закріплений за нею комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови-сприймача. Реалії – це як предмети, що не мають аналогів в інших культурах, так і лексичні одиниці, що їх позначають. Існує значна кількість підходів до класифікації реалій, зокрема, відповідно до їх структури, ступені унікальності референтів реалій як елементів культури певної культурно-генетичної спільності щодо іншої, відповідно до місцевого поділу, з історико-семантичного погляду, лексико-тематична класифікація, комплексні.

2. З позиції перекладознавства доцільно говорити про віднайдення семантико-стилістичного відповідника або про трансляційне перейменування реалій. Залежно від способу передачі і ступеня збереження змісту, форми і колориту виділяють чотири основні групи прийомів передачі реалій: прийоми механічної передачі реалій, прийоми створення нового слова, прийоми роз'яснення та прийоми уподібнення. Вибір способу перекладу реалії залежить від широкого кола чинників: характер тексту, важливість

реалії у контексті, характер реалії, мова оригіналу та мова перекладу, читач перекладу, а також історичний період, в який здійснюється переклад.

3. Реалії повинні вивчатися в контексті того тексту, в якому вони вживаються, ширше – дискурсу. Художній дискурс розуміється як сукупність художніх творів, створених як результат взаємодії цілей та намірів автора, різноманітних можливих реакцій читача, а також текст, котрий виводить текст художнього твору у простір семіосфери тексту, мови і культури в цілому. Аналіз художнього дискурсу нерозривний із аналізом культурно-історичної епохи, в якій створено текст. Культурно-історична епоха, в якій Е. Л. Доктороу створив свій роман «Регтайм» характеризується переосмисленням цінностей та розвитком реалізму в літературі, що зумовлює його історичність, відображення сучасної соціальної реальності, а це дозволяє зробити припущення про те, що реалії в романі відіграють важливу роль, створюючи його неповторний національно-культурний колорит.

## РОЗДІЛ 2

### ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛІНГВОКУЛЬТУРНИХ РЕАЛІЙ У РОМАНІ Е. Л. ДОКТОРОУ «РЕГТАЙМ»

#### 2.1 Лінгвокультурні реалії роману Е. Л. Доктороу «Регтайм»: предметний поділ

До реалій належать лексичні одиниці, що номінують об'єкти чи явища у різних сферах людської діяльності. Класифікація лінгвокультурних реалій, що використовуються в романі Е. Л. Доктороу «Регтайм», за предметним принципом, дозволяє визначити, які аспекти буття тодішнього американського суспільства привертала найбільшу увагу автора.

У роботі з метою предметного поділу використовуються класифікація С. Флоріна та С. Влахова [13: 70], в якій виділяються такі категорії та підкатегорії (класифікацію доповнено відповідно до наявного фактичного матеріалу дослідження):

##### 1) географічні реалії:

###### а) фауна:

– (7) *bluebottle fly* «будь-яка з декількох видів мух синього кольору, особливо роду *Calliphora*, що паразитують на домашніх тваринах» (VC: URL);

– (86) *chickadee* «група птахів Північної Америки з сімейства синиць» (MW: URL);

###### б) території:

– (22) *Madison Square* «велика площа та громадський парк у Флетайронському кварталі на Мангеттені» (VC: URL);

– (44) *the New World* «частина суші Землі окрім Євразії та Африки, тобто перш за все Америка та Австралія» (MW: URL);

– (97) *Central Park* «один з найбільших в США і найвідоміших у світі парків; розташований на острові Манхеттен між 59-й і 110-ю вулицею і П'ятою та Восьмою авеню, має прямокутну форму» (VC: URL);

## 2) етнографічні реалії:

### а) житло і побут:

– (1) *manse* «будинок, в якому живе протестантський міністр (архаїзм); великий будинок чи головний будинок маєтку» (VC: URL);

– (6) *rolltop* «переробка письмового столу XIX століття із додаванням ряду складених відсіків, полиць, висувних ящиків і куточків перед користувачем» (VC: URL);

– (28) *residential hotel* «багатоквартирний будинок, що пропонує послуги покоївки, їдальню та обслуговування в номері» (VC: URL);

– (40) *clapboard house* «будинок із дерев'яним сайдингом у вигляді горизонтальних дошок, що перекриваються» (VC: URL);

– (42) *cup custard* «жаростійка чашка з порцеляни або скла, в якій випікається окремий заварний крем; також продукт, що виходить в результаті таких дій» (VC: URL);

– (48) *tenement* «задня, або додаткова виступаюча частина в задній частині терасового будинку, як правило, з власним дахом» (VC: URL);

– (59) *igloo* «зимова куполоподібна халабуда з прямокутних і трапецієподібних плит снігу або льоду в ескімосів, діаметром 3-4 метри і висотою близько двох метрів» (MW: URL);

– (79) *Victrola* «спочатку фонограф від компанії «Віктор Токінг Машін» (США), але з часом слово стало більш загальним терміном для будь-якої марки фонографа» (VC: URL);

### б) праця:

– (5) *peddler* «мандрівники, що перевозять товари в сільській місцевості до малих міст і сіл» (VC: URL);

– (14) *chief assistant* «помічник найвищого рангу» (VC: URL);

– (15) *porter* «працівник, що займається перенесенням вантажів» (VC: URL);

– (32) *chaperone* «старша особа, яка супроводжує або контролює молодь під час соціальних подій» (MW: URL);

**в) мистецтво і культура:**

– (4) *escape artist* «артист, що може звільнитися від наручників, гамівної сорочки, вибратися з клітки, труни, сталеві коробки, бочки, мішка, палаючої будівлі, акваріума або ж уникнути інших небезпек, які часто поєднуються в одній виставі» (MW: URL);

– (9) *vaudeville* «різновид легкої комедії з куплетами, які виконуються під музику, жанр естрадного концерту, поширеного в Сполучених Штатах і Канаді від початку 1880-х до початку 1930-х» (MW: URL);

– (24) *Sousa march* «марш американського композитора і диригента духових оркестрів, автора знаменитого маршу «Зірки і смуги назавжди», який став національним маршем США» (VC: URL);

– (33) *Schloss* «споруда, схожа на замок, палац або садибу» (VC: URL);

– (34) *Floradora* «музична комедія часів короля Едварда VII; після успішних показів у Лондоні стала одним з перших успішних бродвейських мюзиклів XX століття» (VC: URL);

– (43) *nickelodeon* «на початку 20 століття форма малого місцевого кінотеатру» (VC: URL);

– (47) *Yiddish theatre* «сукупність театральних мистецтв, включаючи п'єси, що створювалися і видавалися головним чином європейськими євреями на ідиші» (VC: URL);

– (78) *ragtime* «жанр американської музики, початково виник як спосіб гри на фортепіано, який імітував звучання банджо, а в 90-х роках XIX століття розвинувся як інструментальна форма» (VC: URL);

– (84) *statue of liberty* «національний пам'ятник США, символ свободи, демократії та справедливості» (MW: URL);

– (89) *gentleman* «освічений і вихований чоловік, практично інтелігент, але набагато більш респектабельного і урівноваженого (манірного і незворушного)» (MW: URL);

– (92) *cakewalking* «негритянський танок під акомпанемент банджо, гітари або мандоліни з характерними для регтайма ритмічними малюнками: синкопованим ритмом і короткими несподіваними паузами на сильних долях такту» (VC: URL);

– (93) *coon song* «жанр музики, який представляв стереотип чорношкірих людей; популярні у Сполучених Штатах та Великобританії приблизно з 1880 по 1920 рр., хоча найдавніші такі пісні датуються виставами менестрелів ще у 1848 році» (VC: URL);

– (94) *minstrel show* «форма американського народного театру XIX століття, в якому загримовані під негрів білі актори розігрували комічні сцени з життя негрів, а також виконували стилізовану музику і танці африканських невольників» (VC: URL);

**г) етнічні об'єкти:**

– (37) *American ideal* «національний дух Сполучених Штатів, набір ідеалів (демократія, права, свобода, можливості та рівність), в яких свобода включає можливість процвітання та успіху, а також підвищення соціальної мобільності для сім'ї та дітей, що досягається за рахунок зусиль у суспільстві з невеликими бар'єрами» (VC: URL);

– (38) *episcopate* «найвищий керівник церковного життя кожної єпархії у більшості християнських церков» (VC: URL);

– (88) *canopic jar* «в єгиптології посудини, в яких при муміфікації тіла окремо зберігалися внутрішні органи» (VC: URL);

**д) міри й гроші:**

– (11) *high eighties* (у цьому випадку говориться про показник температури за шкалою по Фаренгейту) «близько 30 градусів за Цельсієм» (VC: URL);

- (19) *dozen* «угруповання з дванадцяти об'єктів» (VC: URL);
  - (20) *cent* «похідна грошова одиниця та розмінна монета вартістю в одну соту базової валюти 55 країн» (VC: URL);
  - (21) *dollar* «назва валюти багатьох країн світу, як правило, дорівнює 100 центам» (MW: URL);
  - (41) *foot* «британська та американська міра довжини, дорівнює 30,48 сантиметрам» (VC: URL);
  - (66) *nickel* «монета номіналом в п'ять центів (0.05 долара США), карбується Монетним двором США зі сплаву міді (75 %) та нікелю (25 %), випускається з 1866 року» (VC: URL);
  - (67) *quart* «одиниця об'єму (місткості) в країнах Західного світу, у США дорівнює приблизно 0,9 дм<sup>3</sup>» (MW: URL);
  - (69) *verst* «давня міра відстані, яка вживалась до прийняття метричної системи мір в Україні, Білорусі та Росії; одна верста дорівнює приблизно 1 066 м» (MW: URL);
  - (71) *inch* «одиниця вимірювання довжини у європейських та американських системах вимірювання, дорівнює приблизно 2,5 сантиметри» (VC: URL);
  - (77) *yard* «британська та американська міра довжини, дорівнює приблизно 91 сантиметру» (MW: URL);
- е) їжа і напої:**
- (2) *fish fries* «страва, що містить тушковану або паніровану смажену рибу; зазвичай, також містить картоплю фрі, салат, шматочки лимона, соус тартар, гострий соус, солодовий оцет та десерт» (MW: URL);
  - (16) *champagne breakfast* «сніданок з шампанським або ігристим вином, що зазвичай не характерне для сніданку» (MW: URL);
  - (25) *luncheon* «в англійських країнах позначає прийом їжі опівдні» (VC: URL);

– (30) *laudanum* «опіумна настоянка на спирту особливо популярна у жінок в вікторіанську епоху як універсальний лікарський, заспокійливий та снодійний засіб» (MW: URL);

– (49) *dairy restaurant* «заклад, який подає їжу: закусочні, кафе, піцерії, фастфуд та кафетерії, пекарні, громадські організації та інші подібні місця» (VC: URL);

– (60) *saloon* «традиційна назва американських барів, що існували в західній частині країни за часів Дикого Заходу» (VC: URL);

– (61) *pancake* «плоский пиріг, часто тонкий і круглий, приготований з тіста на основі крохмалю, який може містити яйця, молоко і вершкове масло, на гарячій поверхні, наприклад, сковороді, часто смажений з маслом» (MW: URL);

– (75) *beef tea* «напій, приготований з тушкованої яловичини, що використовується як харчування для інвалідів» (VC: URL);

– (90) *rhubarb pie* «пиріг, популярний в районах вирощування ревеня, особливо на Британських островах та в Новій Англії» (VC: URL);

– (98) *steakhouse* «ресторан, який спеціалізується на стейках і котлетах» (MW: URL);

**ж) одяг і стиль:**

– (3) *ringle* «тип зачіски, що досягається обертанням пасма волосся по довжині тонкого циліндричного пристрою для завивки або створюється природним шляхом у людей з досить сильно завитим волоссям»;

– (18) *babushka* «хустка для голови, зазвичай складена трикутником» (VC: URL);

– (35) *shirtwaist* «жіночий пошитий одяг (наприклад, блузка або плаття) з деталями, скопійованими з чоловічих сорочок» (VC: URL);

– (36) *Tiffany* «ювелірна транснаціональна компанія, заснована в 1837 році Чарльзом Льюїсом Тіффані і Джоном Ф. Янгом на Манхеттені» (MW: URL);



– (51) *derby* (США), (76) *bowler* (інші англомовні країни) «твердий фетровий капелюх із закругленими полами, створений лондонськими виробниками капелюхів Томасом та Вільямом Боулером протягом 1849 року» (VC: URL);

– (52) *knickers* «короткі вільні брюки, які щільно прилягають до коліна, особливо в минулому» (MW: URL);

– (53) *jodhpurs* «облягаючі штани, що доходять до щиколотки, де вони закінчуються, звужуючись, і носяться в основному для катання на конях» (MW: URL);

– (85) *toque* «європейський головний убір без полів, популярний у XIII-XVI століттях» (MW: URL);

– (99) *cellar club* «соціальний клуб, що складається з молодих чоловіків у бідній міській місцевості» (VC: URL);

– (100) *sombrero* «традиційний капелюх населення Піренейського півострову й Латинської Америки» (MW: URL);

### з) транспорт:

– (8) *Pope-Toledo Runabout* «найдорожчий з асортименту компанії «Поуп», правонаступника міжнародної автомобільної компанії “Тоledo”» (VC: URL);

– (45) *Marmon* «автомобіль американської компанії “Мармон”, заснованої у 1902 році» (VC: URL);

– (46) *double-decker bus* «автобус, який має два поверхи або палуби; масово використовувалися в якості міського транспорту в Великобританії, а також використовуються і нині в деяких містах Європи, Азії, Австралії» (MW: URL);

– (50) *electric hansom* «автомобіль-екіпаж виробництва американської компанії «Електрик Вехікл Компані», заснованої у 1897 році» (VC: URL);

– (55) *supply ship* «військово-морський корабель, призначений для роботи на підтримку бойових кораблів та інших військово-морських операцій» (MW: URL);

– (56) *Ford Doctor's Car* «автомобіль фірми «Форд», модель Ford Model C, розроблена у 1904 році та часто використовувана як транспорт для лікарів» (VC: URL);

– (57) *police ambulance* «обладнаний поліцейський транспортний засіб, який транспортує пацієнтів до лікувальних закладів, таких як лікарні, з місця події» (VC: URL);

– (65, 73) *cab* «тип транспортного засобу для прокату з водієм, який використовується одним пасажиром або невеликою групою пасажирів, часто для їзди, що не передбачає спільної оплати» (MW: URL);

– (70) *elevated railroad* «міська рейкова швидкісна позавулична окрема система або частина системи міських залізниць, метрополітенів, легкорельсового транспорту (в залежності від виконання, кількості вагонів і масо-габаритних параметрів рухомого складу), прокладена над землею на естакаді; однією з перших була надземка Нью-Йорка на паровій тязі, відкрита «зграєю Твіда» в 1868 році» (MW: URL);

і) **часові проміжки:** (26) *afternoon* «стійка мовна форма, що позначає час доби, наступне після дванадцятої години дня і попереднє вечора» (VC: URL);

### 3) громадсько-політичні реалії:

#### а) адміністративно-політичний устрій:

– (72) *downtown* «центральна частина відносно великого, зазвичай північноамериканського, міста, де розташовані переважно його адміністративні та ділові об'єкти (офіси, банки, конференц-центри) а також, культурно-розважальні заклади (театри, кінотеатри тощо)» (VC: URL);

– (81) *shtetl* «невелике місто з переважно єврейським (ашкеназі) населенням; існували переважно в XVI–XIX століттях і в першій половині XX століття в центральній та східній Європі» (VC: URL);

**б) органи і носії влади:**

– (13) *the Duke* «монарх, що керує герцогством або член королівської сім'ї чи дворянства, історично найвищого рангу нижче монарха та дворянських князів» (MW: URL);

– (29) *jury* «форма здійснення державної влади, зокрема судової, безпосередньо громадянами шляхом їх участі у відправленні правосуддя» (VC: URL);

– (38) *doge* «титул голови держави в італійських морських республіках – Венеціанській, Генуезькій і Амальфійській» (VC: URL);

– (62) *the White House* «резиденція президента США у Вашингтоні (Пенсильванія-авеню, 1600)» (MW: URL);

– (82) *city marshal* «правоохоронці цивільних судових процесів Нью-Йорка, які призначаються міським головою на п'ятирічний термін» (MW: URL);

– (83) *the Federal Government* «централізована система державного управління США, встановлена згідно з конституцією США» (VC: URL);

**в) громадсько-політичне життя:**

– (12) *the New York Explorers Club* «американське міжнародне багатопрофільне професійне товариство, що має на меті сприяння науковому та польовим дослідженням» (VC: URL);

– (27) *dowager* «в західноєвропейській системі титулування аристократів – овдовіла аристократка, яка зберігає свій титул після смерті чоловіка» (VC: URL);

– (23) *Tammany Hall* «політичне суспільство Демократичної партії США в Нью-Йорку, яке діяло з 1790-х по 1960-і роки і контролювало

висування кандидатів і патронаж в Манхеттені з 1854 по 1934 рік» (MW: URL);

– (39) *the Four Hundred* «список 400 найбагатших осіб нью-йоркського суспільства часів Золоченого століття піднесення економіки США, група, яку протягом багатьох років очолювала Каролайн Шермерхорн Астор, місіс Астор» (VC: URL);

– (80) *relief committee* «комітет, сформований з керівництва, наданого Вірменським комітетом допомоги в Нью-Йорку, слабо федеративна організація, створена у відповідь на події Гамадійської різанини» (VC: URL);

– (87) *burgher* «виборний чи невиборний чиновник муніципалітету або представник округу в Англійській палаті громад» (MW: URL);

– (91) *the Invisible College* «клуб англійських вчених-натурфілософів і інтелектуалів 1640-1650-х років, на базі якого сформувалося Лондонське королівське товариство (британський аналог академії наук)» (MW: URL);

**г) військові реалії:**

– (74) *casern* «військова казарма в гарнізонному містечку» (MW: URL);

– (95) *ordnance officer* «офіцер підрозділу, відповідального за боєприпаси; штабний офіцер, який консультує та допомагає командирі в питаннях боєприпасів» (VC: URL);

– (96) *Springfield rifle* «будь-який з декількох типів стрілецької зброї, виготовленої у центрі виробництва зброї «Спрінгфілд Армі» у місті Спрінгфілд, штат Массачусетс, для збройних сил Сполучених Штатів Америки» (VC: URL);

**е) реалії юридичної системи:**

– (31) *affidavit* «письмова урочиста заява, письмове свідчення (твердження про факт), дане під присягою; у ньому, подібно присязі, вживаються клятвені дієслова, а особу, від якої походить афідевіт, попереджають про відповідальність за надання неправдивих даних (свідчень)» (MW: URL);

– (63) *bailiff* «юридичний працівник, якому надано певний ступінь повноважень чи юрисдикції» (MW: URL);

– (64) *defense table* «стіл у залі суду, де сидять захисник із відповідачем» (VC: URL).

Отже, як демонструє дослідження, в романі Е. Л. Доктороу «Регтайм» наявні лінгвокультурні реалії, що належать до 3 основних груп та 16 підгруп (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Предметний поділ лінгвокультурних реалій в романі Е. Л. Доктороу  
«Регтайм»

Групи реалій	Кількість	Частка
<b>1. Географічні реалії</b>	<b>5</b>	<b>5%</b>
фауна	2	2%
території	3	3%
<b>2. Етнографічні реалії</b>	<b>74</b>	<b>74%</b>
житло і побут	8	8%
праця	4	4%
мистецтво і культура	15	15%
етнічні об'єкти	3	3%
міри й гроші	11	11%
їжа і напої	11	11%
одяг і стиль	12	12%
транспорт	9	9%
часові проміжки	1	1%
<b>3. Громадсько-політичні реалії</b>	<b>21</b>	<b>21%</b>
адміністративно-політичний устрій	2	2%
органи і носії влади	6	6%
громадсько-політичне життя	7	7%
військові реалії	3	3%
реалії юридичної системи	3	3%
<b>Загалом</b>	<b>100</b>	<b>100%</b>

Найчастіше лінгвокультурні реалії, що використовуються в романі Е. Л. Доктороу «Регтайм» представлені групою «етнографічні реалії» (74%), що зумовлене тяжінням автора до опису життя та побуту персонажів роману. У цій групі основні предметні підгрупи реалій – «мистецтво і культура» (15%), «одяг і стиль» (12%), «міри й гроші» (11%) та «їжа і напої» (11%) – передають ті аспекти життя персонажів, що найбільш докладно описуються автором. Таким чином, основна увага автора роману «Регтайм» прикута до побутових особливостей життя американців у післявоєнний час. Автор змальовує їх буденні звички та буденну діяльність, вдаючись до використання лінгвокультурних реалій.

## **2.2 Лінгвокультурні реалії роману Е. Л. Доктороу «Регтайм»: місцевий поділ**

За Р. П. Зорівчак, місцевий поділ лінгвокультурних реалій передбачає два типи класифікацій: типологію реалій у площині однієї мови та у площині пари порівнюваних мов [20: 72]. Розглянемо специфіку лінгвокультурних реалій роману Е. Л. Доктороу відповідно до цих критеріїв.

**2.2.1 Площина однієї мови.** Місцевий поділ лінгвокультурних реалій у площині однієї мови передбачає визначення того, наскільки така реалія є близької для мови, яка аналізується. Відповідно до цього критерію, в роботі виділено такі типи лінгвокультурних реалій в романі Е. Л. Доктороу «Регтайм»:

### **1) свої реалії:**

а) **національні:** (1) *manse*; (3) *ringlet*; (4) *escape artist*; (5) *peddler*; (13) *the Duke*; (14) *chief assistant*; (15) *porter*; (19) *dozen*; (20) *cent*; (21) *dollar*; (25) *luncheon*; (26) *afternoon*; (27) *dowager*; (28) *residential hotel*; (29) *jury*; (30) *laudanum*; (34) *Floradora*; (35) *shirtwaist*; (36) *Tiffany*; (38) *episcope*; (41) *foot*; (42) *cup custard*; (44) *the New World*; (48) *tenement*; (49) *dairy restaurant*; (76)

*bowler; (52) knickers; (53) jodhpurs; (64) defense table; (70) elevated railroad; (71) inch; (75) beef tea; (77) yard; (83) the Federal Government; (84) statue of liberty; (86) chickadee; (89) gentleman; (90) rhubarb pie;*

**б) локальні:** (2) *fish fries; (6) rolltop; (8) Pope-Toledo Runabout; (11) high eighties; (24) Sousa march; (37) American ideal; (39) the Four Hundred; (40) clapboard house; (43) nickelodeon; (45) Marmon; (50) electric hansom; (51) derby; (55) supply ship; (56) Ford Doctor's Car; (57) police ambulance; (60) saloon; (61) pancake; (62) the White House; (63) bailiff; (65, 73) cab; (66) nickel; (67) quart; (72) downtown; (78) ragtime; (79) Victrola; (92) cakewalking; (93) coon song; (94) minstrel show; (96) Springfield rifle; (98) steakhouse; (99) cellar club;*

**в) мікрореалії:** (12) *the New York Explorers Club; (22) Madison Square; (23) Tammany Hall; (80) relief committee; (82) city marshal; (97) Central Park;*

## 2) чужі реалії:

**а) інтернаціональні:** (7) *bluebottle fly; (9) vaudeville; (16) champagne breakfast; (31) affidavit; (32) chaperone; (47) Yiddish theatre; (74) casern; (85) toque; (95) ordnance officer;*

**б) регіональні:** російське (18) *babushka;* німецьке (33) *Schloss;* італійське (38) *doge;* британське (46) *double-decker bus;* ескімоське (59) *igloo;* слов'янське (69) *verst;* східноєвропейське (81) *shtetl;* німецьке (87) *burgher;* єгипетське (88) *canopic jar;* британське (91) *the Invisible College;* мексиканське (100) *sombrero.*

Таким чином, лінгвокультурні реалії у романі Е. Л. Доктороу «Регтайм» у площині однієї мови класифікуються на 2 групи та 5 підгруп (табл. 2.2).

Отже, реалії, що використовуються в романі Е. Л. Доктороу «Регтайм», зазвичай концентруються навколо американського суспільства та представлені групою «свої реалії» (80%).

Місцевий поділ лінгвокультурних реалій у романі Е. Л. Доктороу  
«Регтайм»: площина однієї мови

Групи реалій	Кількість	Частка
<b>1. Свої реалії</b>	<b>80</b>	<b>80%</b>
національні	40	40%
локальні	34	34%
мікрореалії	6	6%
<b>2. Чужі реалії</b>	<b>20</b>	<b>20%</b>
інтернаціональні	8	8%
регіональні	12	12%
<b>Загалом</b>	<b>100</b>	<b>100%</b>

Оскільки США завжди мали тісні зв'язки з іншими англomовними країнами, найбільше «своїх реалій» представлено національними реаліями – реаліями, типовими для більшості англomовних країн (40%). Направленість роману на життя і побут тогочасного американського суспільства призводить до того, що в романі розповсюджені також локальні реалії – реалії, які є унікальними для США (34%).

**2.2.2 Площина двох мов.** Місцевий поділ лінгвокультурних реалій у площині двох мов передбачає визначення того, наскільки така реалія є спільною для аналізованих мов (англійської та української). Відповідно до цього критерію, в роботі виділено такі типи лінгвокультурних реалій в романі Е. Л. Доктороу «Регтайм»:

**1) внутрішні:**

а) **належать лише англійській мові:** (1) *manse*; (3) *ringlet*; (4) *escape artist*; (5) *peddler*; (13) *the Duke*; (14) *chief assistant*; (15) *porter*; (19) *dozen*; (20) *cent*; (21) *dollar*; (25) *luncheon*; (26) *afternoon*; (27) *dowager*; (28) *residential hotel*; (29) *jury*; (30) *laudanum*; (34) *Floradora*; (35) *shirtwaist*; (36) *Tiffany*; (38) *episcope*; (41) *foot*; (42) *cup custard*; (44) *the New World*; (48) *tenement*; (49) *dairy restaurant*; (76) *bowler*; (52) *knickers*; (53) *jodhpurs*; (64) *defense table*; (70) *elevated railroad*; (71) *inch*; (75) *beef tea*; (77) *yard*; (83) *the*



*Federal Government*; (84) *statue of liberty*; (86) *chickadee*; (89) *gentleman*; (90) *rhubarb pie*; (2) *fish fries*; (6) *rolltop*; (8) *Pope-Toledo Runabout*; (11) *high eighties*; (24) *Sousa march*; (37) *American ideal*; (39) *the Four Hundred*; (40) *clapboard house*; (43) *nickelodeon*; (45) *Marmon*; (50) *electric hansom*; (51) *derby*; (55) *supply ship*; (56) *Ford Doctor's Car*; (57) *police ambulance*; (60) *saloon*; (61) *pancake*; (62) *the White House*; (63) *bailiff*; (65, 73) *cab*; (66) *nickel*; (67) *quart*; (72) *downtown*; (78) *ragtime*; (79) *Victrola*; (92) *cakewalking*; (93) *coon song*; (94) *minstrel show*; (96) *Springfield rifle*; (98) *steakhouse*; (99) *cellar club*; (12) *the New York Explorers Club*; (22) *Madison Square*; (23) *Tammany Hall*; (80) *relief committee*; (82) *city marshal*; (97) *Central Park*;

б) **частково належать українській мові** (належать до слов'янських мов та є зрозумілими для українськомовного читача): (18) *babushka*; (69) *verst*;

2) **зовнішні** (однаково чужі як для англійської, так і для української мови): (7) *bluebottle fly*; (9) *vaudeville*; (16) *champagne breakfast*; (31) *affidavit*; (32) *chaperone*; (47) *Yiddish theatre*; (74) *casern*; (85) *toque*; (95) *ordnance officer*; (33) *Schloss*; (38) *doge*; (46) *double-decker bus*; (59) *igloo*; (81) *shtetl*; (87) *burgher*; (88) *canopic jar*; (91) *the Invisible College*; (100) *sombrero*.

Таким чином, лінгвокультурні реалії у романі Е. Л. Доктороу «Регтайм» у площині англійської та української мов класифікуються на 2 групи та 2 підгрупи (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Місцевий поділ лінгвокультурних реалій у романі Е. Л. Доктороу

«Регтайм»: площина двох мов

Групи реалій	Кількість	Частка
<b>1. Внутрішні реалії</b>	<b>82</b>	<b>82%</b>
англійська мова	80	80%
українська мова	2	2%
<b>2. Зовнішні реалії</b>	<b>18</b>	<b>18%</b>
<b>Загалом</b>	<b>100</b>	<b>100%</b>

Отже, дослідження демонструє, що лінгвокультурні реалії, які використовуються в романі Е. Л. Доктороу «Регтайм», характеризуються максимальним зв'язком з англійською мовою (80%) та мінімальним – з українською (2%). Автор також використовує реалії, однаково чужі як для англійської, так і для української мов (18%), демонструючи особливості життя в інших країнах світу, найчастіше – європейських (Німеччина, Італія тощо).

### **2.3 Функції реалій у романі Е. Л. Доктороу «Регтайм»**

Залежно від переваги того чи іншого виду інформації, що несе реалія в кожному конкретному випадку (денотативної, конотативної, зокрема національно-культурної, локальної), від композиційної заданості реалії в ситуативному контексті, перекладачі по-різному відтворюють її семантико-стилістичні функції [14: 44].

Розглядаючи проблему реалій у перекладі, необхідно враховувати, насамперед, те, що в художньому тексті реалії виступають у якості стильотворчих засобів, адже вони сприяють створенню національного колориту, котрий завжди є складником стилю. Звісно, історичні реалії стилістично забарвлені яскравіше, адже вони вміщують елементи історизму, і належать до яскраво виражених стилістичних категорій. Але навіть коли в першотворі реалія служить лише для позначення об'єктивно існуючих предметів і явищ і позбавлена особливої експресивної дієвості, то в перекладі (як носій семи «локальність») вона художньо правомірно вияскравлюється, набуває стильової ваги, посилює свій стилістичний потенціал, свої виражальні можливості, втрачає стилістичну нейтральність [20: 84].

Реалії, як і будь-які інші лексичні одиниці, виконують ряд специфічних функцій у текстах художнього дискурсу та беруть участь у реалізації основної комунікативної інтенції художнього твору – емотивну, тобто вплив на читача, його емоції та почуття через художній образ.

Н. О. Фененко наполягає на важливості тексту, називаючи його «центральною ланкою», яка пов'язує мову та культуру. Вона зазначає, що реалії у художньому тексті виконують декілька важливих функцій:

- 1) функція створення місцевого колориту;
- 2) функція відтворення історичного колориту;
- 3) функція естетизації побутової деталі;
- 4) символічна функція;
- 5) асоціативна функція;
- 6) функція маркера чужої культури [52: 166].

Перша функція – **функція створення місцевого колориту**. Саме через етнографічну природу реалії, їх використовують у художньому тексті з метою створення етнографічних особливостей побуту. Реалії беруть участь у процесі «архаїзації» тексту, у створенні атмосфери дії, віддаленої від сучасного читача [52: 166]. Наприклад: (12) *He was president of the New York Explorers Club to which he made an annual disbursement* (DR: 3), в якому використано реалію *the New York Explorers Club* «американське міжнародне багатопрофільне професійне товариство, що має на меті сприяння науковому та польовим дослідженням» (VC: URL), що наближує читача до американської культури.

Таку саму функцію виконують мікролокальні реалії як показники життя у сучасному персонажам Нью-Йорку, наприклад: (82) *The authority for this police action was an order issued by the city marshal prohibiting all children from leaving Lawrence, Massachusetts* (DR: 46), в якому реалія *city marshal* називає правоохоронця цивільних судових процесів Нью-Йорка, який призначається міським головою на п'ятирічний термін (MW: URL). Таким чином, реалія передає ту дійсність, що є характерною виключно для описуваної місцевості.

Друга функція – **функція відтворення історичного колориту**. Темпоральна співвіднесеність – властивість реалії, що робить останню знаком своєї епохи [52: 166]. Наприклад: (8) *As it drew closer he saw it was a*

*black 45-horsepower Pope-Toledo Runabout* (DR: 3). У наведеному фрагменті використовується реалія *Pope-Toledo Runabout* «найдорожчий з асортименту компанії “Поуп”, правонаступника міжнародної автомобільної компанії “Толедо”» (VC: URL), відповідно, автомобіль, про який говориться, створено у період 1903-1909 років, а отже, його використання може бути характерне лише для початку-середини ХХ століття.

Ще один приклад – речення (23) *Tammany Hall had been destroyed by reformers but the hustlers on the ward still cornered the ice supply and sold little chips of it at exorbitant prices* (DR: 7), де реалія *Tammany Hall* «політичне суспільство Демократичної партії США в Нью-Йорку, яке діяло з 1790-х по 1960-і роки і контролювало висування кандидатів і патронаж в Манхеттені з 1854 по 1934 рік» (MW: URL) відносить нас до конкретного часу – 1930-х років, коли воно втратило свої повноваження у Нью-Йорку.

**Функція естетизації побутової деталі** проявляється у тому, що реалії, які позначають конкретні, доступні для зорового сприйняття предмети та просторові відношення входять до складу «мовного словника» – головного зображального матеріалу художнього тексту [52: 166], наприклад: *Toward the end of July one candidate led a parade through the streets of the Fourth Ward. He wore a gardenia in his lapel. A band played a Sousa march* (DR: 7). Реалія *Sousa march* «марш американського композитора і диригента духових оркестрів, автора знаменитого маршу «Зірки і смуги назавжди», який став національним маршем США» (VC: URL) відносить читача до конкретного музичного твору – маршу «Зірки і смуги назавжди» авторства Дж. Ф. Сузи.

У реченні (34) *She had only been in the chorus but she had done as well as any of the Floradora girls* (DR: 9) реалія *Floradora* «музична комедія часів короля Едварда VII; після успішних показів у Лондоні стала одним з перших успішних бродвейських мюзиклів ХХ століття» (VC: URL) дозволяє через професію розкрити моральні орієнтири персонажа, таким чином, реалія *Floradora* дозволяє авторові здійснити художнє осмислення характеру персонажа.

**Символьна функція** полягає в тому, що культурний предмет перетворюється на культурний концепт. Реалія у такій функції може стати ключовим образом твору, його метаобразом, який об'єднує навколо себе інші лейтмотивні слова-образи [52: 166]. Так, значна увага в романі також віддається темношкірим мешканцям країни, їх образ у свідомості інших американців передано реалією *coon song* «жанр музики, який представляв стереотип чорношкірих людей; популярні у Сполучених Штатах та Великобританії приблизно з 1880 по 1920 рр., хоча найдавніші такі пісні датуються виставами менестрелів ще у 1848 році» (VC: URL): (93) *Do you know any coon songs? he said* (DR: 59).

У свою чергу, ставлення білого населення США до темношкірого передане у відповіді (94) *Coon songs are made for minstrel shows, he said. White men sing them in blackface* (DR: 59), де реалія *minstrel show* «форма американського народного театру XIX століття, в якому загримовані під негрів білі актори розігрували комічні сцени з життя негрів, а також виконували стилізовану музику і танці африканських невільників» (VC: URL) подається як ознака фарсу, нещирості та лицемірства.

**Асоціативна функція** може бути виконана лише у разі використання реалії у назві художнього тексту [52: 166]. Зокрема, таким асоціативним словом є назва роману за назвою стилю музики *ragtime* «жанр американської музики, початково виник як спосіб гри на фортепіано, який імітував звучання банджо, а в 90-х роках XIX століття розвинувся як інструментальна форма» (VC: URL): (78) *Finally one day she had gone off with a professional ragtime dancer. She left a note* (DR: 41). Реалія *ragtime* перетворюється на образ зображуваної у тексті епохи.

**Функція маркера чужої культури**, коли реалія виступає як репрезентант чужої дійсності. Функція, що пов'язана із роллю оповідача, називається репрезентативною. Деякі реалії повною мірою розкривають постать оповідача, його рід занять, віросповідання, наявність умінь та навичок тощо [52: 166], наприклад: (39) *Mrs. Fish was one of the Four*

*Hundred. She was famous for her wit* (DR: 11), де використання реалії *the Four Hundred* «список 400 найбагатших осіб нью-йоркського суспільства часів Золоченого століття піднесення економіки США, група, яку протягом багатьох років очолювала Каролайн Шермерхорн Астор, місіс Астор» (VC: URL) дозволяє автору продемонструвати його знання щодо суспільно-політичного життя країни того часу.

З іншого боку, використання реалій інших країн дозволяє показати, що коло інтересів автора не обмежується країною: (81) *Tateh thought Here I am in the middle of brotherhood in action and I'm thinking like some bourgeois from the shtetl* (DR: 46). Реалія *shtetl* «невелике місто з переважно єврейським (ашкеназі) населенням; існували переважно в XVI–XIX століттях і в першій половині XX століття в центральній та східній Європі» (VC: URL) відсилає читача до способу життя європейців.

Отже, основними функціями лінгвокультурних реалій у романі Е. Л. Доктороу «Регтайм» є функція створення місцевого колориту, функція відтворення історичного колориту, функція естетизації побутової деталі, символна функція, асоціативна функція та функція маркера чужої культури.

## Висновки до розділу 2

1. Відповідно до предметного поділу, в романі Е. Л. Доктороу виокремлено такі групи та підгрупи лінгвокультурних реалій: географічні реалії («фауна», «території»), етнографічні реалії («житло і побут», «праця», «мистецтво і культура», «етнічні об'єкти», «міри й гроші», «їжа і напої», «одяг і стиль», «транспорт», «часові проміжки») та громадсько-політичні реалії («адміністративно-політичний устрій», «органи і носії влади», «громадсько-політичне життя», «військові реалії», «реалії юридичної системи»). Найчастіше лінгвокультурні реалії, що використовуються в романі представлені групою «етнографічні реалії» (74%), особливо: «мистецтво і культура» (15%), «одяг і стиль» (12%), «міри й гроші» (11%) та

«їжа і напої» (11%). Набагато менш частотними є групи «громадсько-політичні реалії» (21%) та «географічні реалії» (5%).

2. Місцевий поділ реалій передбачає два критерії класифікації відповідно до мов, що визначають належність реалій. Це – площина однієї мови (мови твору) та площина двох мов (мови оригіналу та мови перекладу).

2.1. Місцевий поділ лінгвокультурних реалій у площині однієї мови передбачає визначення того, наскільки така реалія є близької для мови, яка аналізується. Відповідно до цього критерію виділено «свої реалії» (національні, локальні, мікрореалії) та «чужі реалії» (інтернаціональні, регіональні). Реалії, що використовуються в романі зазвичай представлені групою «свої реалії» (80%) – здебільшого національні реалії (40%) та локальні реалії (34%). Випадки використання «чужих реалій» складають лише 20% аналізованих одиниць.

2.2. Місцевий поділ лінгвокультурних реалій у площині двох мов передбачає визначення того, наскільки така реалія є спільною для аналізованих мов (мови оригіналу та мови перекладу). Відповідно до цього критерію виділено внутрішні реалії (англійська мова, українська мова) та зовнішні реалії. Реалії, які використовуються в романі характеризуються максимальним зв'язком з англійською мовою (80%) та мінімальним – з українською (2%). Автор також використовує реалії, однаково чужі як для англійської, так і для української мов (18%), демонструючи особливості життя в інших країнах світу.

3. Реалії є не лише номінаціями предметів дійсності зображуваного суспільства. Вони мають прагматичну направленість, що полягає в описі, оцінці, характеристики життя персонажів та виконують в романі Е. Л. Доктороу «Регтайм» такі функції: функція створення місцевого колориту (створення атмосфери дії, віддаленої або наближеної до читача), функція відтворення історичного колориту (реалія в художньому тексті постає знаком своєї епохи), функція естетизації побутової деталі (реалії позначають конкретні, доступні для зорового сприйняття предмети та

просторові відношення і входять до складу «мовного словника»), символна функція (реалія може стати ключовим образом твору), асоціативна функція (реалія як назва художнього твору створює асоціації з певними аспектами життя нації) та функція маркера чужої культури (реалії розкривають постать оповідача, його рід занять, віросповідання, наявність умінь та навичок).



## РОЗДІЛ 3

**ЗАСОБИ ПЕРЕДАЧІ ЛІНГВОКУЛЬТУРНИХ РЕАЛІЙ РОМАНУ  
Е. Л. ДОКТОРОУ «РЕГТАЙМ» УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ**

**3.1 Лексичні трансформації як засіб передачі лінгвокультурних реалій при перекладі**

Лексичні трансформації при передачі в перекладі лінгвокультурних реалій роману Е. Л. Доктороу «Регтайм» представлені практичною транскрипцією, транслітерацією та калькуванням.

Зокрема, ефективним засобом передачі в перекладі лінгвокультурних реалій є **практична транскрипція**, яка дозволяє зберегти іншомовне звучання слова-реалії, особливо при передачі широко відомих у світі реалій, наприклад, культурно-специфічних мір довжини, які, однак, відомі у всьому світі:

– (41) *foot* ‘фут’: *Lavinia was two feet tall. She came to Houdini’s knees* (DR: 12) – *Лавінія була два футу заввишки. Вона підійшла до колін Гудіні* (ДР: 15);

– (77) *yard* ‘ярд’: *On a dried mud flat fifty yards away Younger Brother bent down and prepared his demonstration* (DR: 41) – *На підсохлій багнуці, приблизно за п’ятдесят ярдів від нього Молодший Материн Брат, нахилившись, готував свій фейерверк* (ДР: 45).

Практична транскрипція також дозволяє відтворити реалії буття, які стали широко відомими у світі завдяки туризму, міжкультурним зв’язкам та історичній значимості таких реалій:

– (73) *cab* ‘кеб’: *She returned by cab to their home on 113th Street to wait for him* (DR: 37) – *Старенька сіла в кеб і повернулася в свою квартиру на сто тринадцятій вулиці чекати сина* (ДР: 41);

– (74) *casern* ‘казарма’: *Young officers from the local casern began to come to the parade grounds to watch Houdini fly* (DR: 38) – *Молоді офіцери приходили з казарм на плац, щоб подивитись, як літає Гудіні* (ДР: 43);

– (87) *burgher* ‘бюргер’: *He looked into the eyes of Rembrandt burgher and Greco prelates as if to find kingdoms of truth that would bring him to his knees* (DR: 52) – *Він задивлявся в очі бюргерів Рембрандта та прелатів Ель Греко, силкуючись побачити святу правду, яка змусила б його впасти навколішки* (ДР: 56);

– (89) *gentleman* ‘джентльмен’: *He had no illusions that Ford was a gentleman. He recognized him for a shrewd provincial, as uneducated as a piece of wood* (DR: 52) – *Не тишив себе ілюзією, що Форд – джентльмен. Цей кмітливий провінціал не більш освічений, ніж цурпалок дерева* (ДР: 56);

– (78) *ragtime* ‘регтайм’: *Finally one day she had gone off with a professional ragtime dancer. She left a note* (DR: 41) – *Незабаром у неї з’явився новий коханець – професійний танцюрист регтайму* (ДР: 45).

Практична транскрипція також є доцільною у випадках, коли реалії використовуються для опису обстановки, яка не має ключового значення для сюжету. У таких випадках транскрипція дозволяє зберегти колорит твору, оскільки розуміння цих реалій не є головним:

– (38) *doge* ‘дож’: *Mrs. Fish was throwing a commemorative ball in honor of her friend the late Stanford White, the architect of her home. He had designed her home in the style of a doge palace* (DR: 11) – *Цього разу вона хотіла вшанувати пам’ять свого покійного друга архітектора Стендфорда Уайта, що спорудив їй будинок у стилі венеціанського палацу дожів* (ДР: 14);

– (67) *quart* ‘кварта’: *On the wooden floor of the car, at the rear, were staked crates filled with wet and glistening quart bottles of milk* (DR: 34) – *На дерев’яній підлозі трамвая стояли дротяні ящики з лискучими квартовими пляшками молока* (ДР: 38);

– (85) *toques* ‘токи’: *Mannequins, like grown-up dolls, sported satin toques and broad-brimmed hats plumed with egret feathers* (DR: 48) – Манекени, схожі на дорослих ляльок, стояли в сатинових токах та в крилатих капелюхах з егретками (ДР: 52).

Наступна трансформація – **транслітерація**, яка також використовується у першу чергу при відтворенні назв мір та грошей:

– (20) *cent* ‘цент’: *One Sunday, in a wild impractical mood, they spent twelve cents for three fares on the streetcar and rode uptown* (DR: 5) – Якось у неділю заплатили аж 12 центів за три квитки в трамваї і поїхали в багаті квартали (ДР: 7);

– (21) *dollar* ‘долар’: *He looked at the piece goods carefully and said she had done well. He counted out the money, adding a dollar more that she deserved* (DR: 5) – Уважно роздивився товар і похвалив її. Відлічив гроші – на долар більше, ніж належало (ДР: 8);

– (69) *verst* ‘верста’: *He saw the village of his youth going by now, some versts beyond the meadow* (DR: 35) – Зненацька він побачив село, в якому минула його юність, – онде, за кілька верст за лукою (ДР: 39).

Транслітерація також дозволяє відтворити назви всесвітньо відомих брендів та власних назв:

– (36) *Tiffany* ‘Тіффані’: *The ceiling fixture had been ornamented with a Tiffany lampshade* (DR: 11) – На стелі коливалася тіль від шовкового абажура фірми Тіффані (ДР: 14);

– (45) *Marmon* ‘мармон’: *At the wheel of an open Marmon, Brill drove the Freudians around Manhattan* (DR: 14) – У відкритому «мармоні» Бріл повіз їх на Манхеттен (ДР: 16).

Реалії країн, чужі як для англійськомовної, так і для українськомовної культур, також можуть відтворюватися шляхом транслітерації, наприклад, (100) *sombrero* ‘сомбреро’: *He saw her hug a swarthy man who wore a dark suit and tie but also an enormous sombrero* (DR: 62) – Ось вона міцно обняла

смаглявого чоловіка в темному костюмі з краваткою й величезному сомбреро (ДР: 69).

**Калькування** використовується при передачі в українськомовних перекладах лінгвокультурних реалій у випадках, коли вони вкладаються із загальноживаних слів англійської мови:

– (37) *American ideal* ‘американський ідеал’: *Yet his self-imposed training, his dedication to the perfection of what he did, reflected an American ideal* (DR: 11) – *І все ж таки його палке прагнення вдосконалювати своє мистецтво відбивало американський ідеал* (ДР: 14);

– (44) *the New World* ‘Новий світ’: *What oppressed him about the New World was its noise* (DR: 14) – *У Новому світі його найдужче дратував шум* (ДР: 16);

– (47) *Yiddish theatre* ‘єврейський театр’: *Brill drove the party down to the Lower East Side with its Yiddish theatres and pushcarts and elevated trains* (DR: 14) – *Бріл повіз гостей на нижній Іст-Сайд, славнозвісний своїми єврейськими театрами, вуличними торговцями та надземкою* (ДР: 16);

– (62) *the White House* ‘Білий дім’: *America was a great farting country. All this began to change when Taft moved into the White House* (DR: 31) – *Америка смерділа. Та по переїзді Тафта в Білий дім усе змінилося* (ДР: 34);

– (83) *Federal Government* ‘Федеральний уряд’: *An editorial called for an investigation of the outrage by the Federal Government* (DR: 48) – *Передова закликала Федеральний уряд розслідувати цей злочин* (ДР: 51);

– (84) *statue of liberty* ‘статуя свободи’: *There were exploding cigars, rubber roses for the lapel that squirted water, boxes of sneezing powder, telescopes that left black eyes, exploding card deck, sound bladders for placing under chair cushions, glass paperweight with winter scenes in which snow fell when you shook them, exploding matches, punchboard, little lead liberty bells and statues of liberty, magic rings, exploding fountain pens, books that told you the meaning of dreams, rubber Egyptian belly dancers, exploding watches, exploding eggs* (DR: 48) – *Там були сигарети-петарди, гумові троянди на лацкани*

піджаків, які чвиркали водою, коробочки з «чхальним» порошком, телескопи, що залишали синці під очима, колоди карт, які вибухали, всякі «гуркітливі пузири» під подушечки на стільці, скляні прес-пап'є із зимовими краєвидами, на яких, коли їх струшувати, йде сніг, маленькі свинцеві дзвони свободи та мініатюрні статуї свободи, магичні персні, сірники, й авторучки, які вибухали, сонники, гумові єгипетські танцюристки, що виконували танець живота, годинники та яйця з вибухівкою (ДР: 52);

– (97) *Central Park* ‘Центральний парк’: *One of these places was the Bethesda Fountain in Central Park* (DR: 61) – Для цього варто було тільки вийти до фонтана Бесезда в Центральному парку (ДР: 67).

Окремо виділяється поєднання **практичної транскрипції** та **калькування** у випадках, коли реалія включає власну назву або ж іншу реалію:

– (12) *the New York Explorers Club* ‘Нью-Йоркський клуб дослідників’: *He was president of the New York Explorers Club to which he made an annual disbursement* (DR: 3) – Свого часу навіть очолював Нью-Йоркський клуб дослідників, куди й досі сплачував внески (ДР: 6).

– (91) *the Invisible College* ‘Невидимий коледж’: *We know in London in the middle of the same century of the existence of a society called the Invisible College* (DR: 54) – Відомо, що в Лондоні у середині того ж таки століття існувало товариство під назвою «Невидимий Коледж» (ДР: 59).

– (96) *Springfield rifle* ‘гвинтівка «спрінгфілд»’: *They complained about the Springfield rifle. They showed him their small arms and their grenade bombs* (DR: 60) – Вони скаржились на гвинтівку «спрінгфілд» і показували йому стрілецьку зброю та гранати власної конструкції (ДР: 67).

Таким чином, лексичні трансформації застосовуються як засоби передачі лінгвокультурних реалій. Транскрипція / транслітерація використовується при відтворенні всесвітньо відомих реалій, коли переклад лише графічної чи фонетичної форми реалії може бути достатньою для адекватного розуміння реалії потенційним читачем. У свою чергу,

калькування є дієвим способом відтворення реалій художнього дискурсу випадках, коли слово-реалія є семантично прозорим, особливо у випадках з реаліями-словосполученнями.

### 3.2 Передача лінгвокультурних реалій із використанням лексико-семантичних трансформацій

Перекладацькі трансформації на лексико-семантичному рівні включають диференціацію, генералізацію та модуляцію.

Як засіб відтворення лінгвокультурних реалій при перекладі, **диференціація** полягає у виборі слова із близьким значенням для того, щоб передати значення реалії, що дозволяє зробити реалію більш доступною для сприйняття читачем тексту перекладу:

– *manse* ‘особняк’: *The family took possession of this stout manse on a sunny day in June and it seemed for some years thereafter that all their days would be warm and fair* (DR: 1) – *Родина оселилася в цьому особняку одного сонячного червневого дня, і протягом кількох років по тому здавалося, що життя завжди тектиме тут спокійно і безтурботно* (ДР: 2).

– (27) *dowager* ‘вдова’: *She had not only to deal with Thaw in her almost daily visits to the Tombs, the city jail where he was kept, but with his lawyers, of whom there were several; with his mother, a regal Pittsburgh dowager who despised her; and with her own mother, whose greediest dreams of connived wealth she had surpassed* (DR: 8) – *Вона повинна була тепер не тільки навідувати чоловіка в міській в’язниці Томбс, де його тримали, а й радитися відразу з кількома адвокатами; з його матір’ю, величною Пітсбурзькою вдовою, котра зневажала Евелін; зі своєю матір’ю, чиї найсміливіші плани щодо вигідного одруження дочки успішно здійснилися* (ДР: 11).

– (32) *chaperone* ‘гувернантка’: *Harry’s next move was to take her to Europe where he could have her without worrying if White was to have his turn when he was through. Her mother went along as chaperone* (DR: 8) – *Тоді Гаррі*

повіз її до Європи: там він не тривожився, що Уайт підмінюватиме його. Мати Евелін поїхала з ними як гувернантка (ДР: 11).

– (55) *supply ship* ‘транспортне судно’: *It had been brought back to the United States by the supply ship Erik, which had transported to Greenland thirty-five tons of whale meat for Commander Peary’s dogs* (DR: 25) – Листа доставило транспортне судно «Ерік», яке відвозило до Гренландії 35 тонн китового м’яса для собак командора Пірі (ДР: 27).

– (61) *He ate breakfast of steaks and chops, eggs, pancakes, broiled fish, rolls and butter, fresh fruit and cream* (DR: 31) – На сніданок йому подавали біфштекси та відбивні котлети, яйця, млинці, смажену рибу, булочки з маслом, свіжі фрукти з вершками (ДР: 34).

– (95) *ordnance officers* ‘артилерійські офіцери’: *He had made friends of some ordnance officers on duty at the armory on Lexington Avenue and 34th Street* (DR: 60) – Брат заприятелював з кількома артилерійськими офіцерами, що служили на військовому заводі на розі Лексінгтон-авеню і 34-ї вулиці (ДР: 67).

Оскільки переклад твору «Регтайм» здійснено ще у 1978 році, коли українська публіка у складі Радянського Союзу не могла широко знайомитися з реаліями американського життя («Холодна війна» та інші історичні фактори), то значна кількість лінгвокультурних реалій у романі передано з використанням **генералізації**. Наведена трансформація полягає у відтворенні реалій більш загальними словами з метою прояснення призначення реалії, коли перекладач жертвує національним колоритом твору:

– (5) *peddlers* ‘дрібні торговці’: *Houdini was a headliner in the top vaudeville circuits. His audiences were poor people – carriers, peddlers, policemen, children. His life was absurd* (DR: 3) – Гудіні вважали генієм циркової науки, однак його глядачами був простолюд – листоноші, дрібні торговці, полісмени, діти. Життя Гудіні було якесь безглузде (ДР: 5);

– (15) *porter* ‘носії’: *With the porter’s help Father and Mother’s Younger Brother laid the trunks aboard (DR: 4) – З допомогою носія Батько та Молодший Материн Брат позаносили речі до вагона (ДР: 6);*

– (36) *babushka* ‘хустка’: *Late at night old ladies in babushkas came to the morgue looking for their husbands and sons (DR: 5) – Пізно ввечері старі жінки в хустках приходили до моргу в пошуках своїх чоловіків та синів (ДР: 7);*

– (26) *afternoon* ‘день’: *The men of the Benevolent Association spent the afternoon consuming beer from kegs on tap, playing baseball and throwing horseshoes (DR: 7) – Члени Асоціації підтримки кандидата добре повеселилися того дня: пили пиво, грали в бейсбол, підкидали підкови (ДР: 10);*

– (30) *laudanum* ‘опій’: *He drove cars up sidewalks. He was suicidal and had once consumed an entire bottle of laudanum (DR: 8) – На великій швидкості виїжджав автомобілем на тротуар. Не раз хотів укоротити собі віку і одного разу випив пляшку опію (ДР: 11);*

– (33) *Schloss* ‘замок’: *Eventually they arrived at an ancient mountain castle in Austria that Harry had rented – the Schloss Katzenstein (DR: 8) – На якийсь час вони оселилися в старовинному замку Каценштейн, у Австрії, який Гаррі винайняв в оренду (ДР: 11);*

– (48) *tenement* ‘будинок’: *The fearsome elevated rumbled past the windows of tenements in which people were expected to live (DR: 14) – Зі страшним гуркотом пролітали поїзди повз будинки, в яких, напевне, жили люди (ДР: 16);*

– (50) *electric hansom* ‘автомобіль’: *One day after a visit to the Tombs Evelyn Nesbit happened to notice through the rear window of the electric hansom that for the first time in days none of the reporters were following (DR: 15) – Одного разу після відвідин Томбса Евелін Несбіт випадково поглянула в заднє віконце свого автомобіля й зауважила, що вперше її не переслідують газетярі (ДР: 18);*



– (51) *derby* ‘капелюх’: *Street workers sat on the curbs in the heat and fanned themselves with their derbies* (DR: 15) – Шляхові робітники сиділи на узбіччі тротуару й обмахувалися від спеки капелюхами (ДР: 18);

– (79) *Victrola* ‘грамофонна пластинка’: *He listened with fascination to the Victrola and played the same record over and over, whatever it happened to be, as if to test the endurance of a duplicated event* (DR: 43) – Він зачаровано слухав грамофонну платівку і програвав її безліч разів, ніби хотів випробувати її здатність розмножувати подію (ДР: 46);

– (92) *cakewalking* ‘танці’: *He thought Negro music had to have smiling and cakewalking* (DR: 59) – Як на нього, негртянська музика завжди мала супроводжуватися сміхом і танцями (ДР: 65);

– (35) *waiting pens* ‘зали чекання’: *They were taken in launches to Ellis Island. There, in a curiously ornate human warehouse of red brick and gray stone, they were tagged, given showers and arranged on benches in waiting pens* (DR: 5) – Тут у химерно оздобленому пакгаузі з червоної цегли та граніту вони реєструвалися, мились під душем і вмошувалися на лавах у залах чекання (ДР: 7).

**Модуляція** є прийомом контекстуальної заміни, коли в перекладі використовується слово, значення якого є логічним розвитком значення слова, що перекладається. Подібні відхилення від «букви» оригіналу іноді необхідні для досягнення адекватності перекладу, оскільки в мовах оригіналу й перекладу можуть діяти різні мовленнєві норми та існувати різні традиції мовлення. Модуляція дозволяє передати при перекладі окремий компонент словосполучення-реалії як засіб адаптації її значення для сприйняття українськомовним читачем:

– (7) *bluebottle fly* ‘м’ясна муха’: *The little boy stood at the end of the porch and fixed his gaze on a bluebottle fly traversing the screen in a way that made it appear to be coming up the hill from North Avenue* (DR: 3) – Маленький хлопчик стояв скраю веранди і пильно стежив за м’ясною мухою, яка, мабуть, прилетіла з Норт-авеню (ДР: 5);

– (28) *residential hotel* ‘приватний готель’: *The press followed her every move. She tried to live quietly in a small residential hotel (DR: 8) – Преса стежила за кожним рухом Евелін. Оселилася вона в маленькому приватному готелі (ДР: 11);*

– (46) *double-decker bus* ‘двоповерховий автобус’: *At one point, on Fifth Avenue, Freud felt as if he was being observed; raising his eyes he found some children staring down at him from the top of a double-decker bus (DR: 14) – Коли вони проїздили по 5-й Авеню, Фрейд відчув на собі погляди. Підвівши голову, він побачив, що з двоповерхового автобуса на нього уважно дивляться кілька дітей (ДР: 16);*

– (57) *police ambulance* ‘поліцейська санітарна машина’: *Within an hour a black woman was found in the cellar of a home on the next block. She was a washwoman who worked in the neighborhood. She sat outside the house in the police ambulance and Mother brought the baby out to her (DR: 26) – Не минуло й години, як із якогось підвалу неподалік вивели негритьянку-посудомийку й посадили її в поліцейську санітарну машину. Мати винесла їй дитинча (ДР: 28);*

– (88) *canopic jar* ‘поховальний глек’: *He followed the reclamation from the dry sands of every new stele, amulet and canopic jar containing viscera (DR: 52) – Стежив за появою з піску кожного нового списа, амулета чи поховального глека з нутрощами (ДР: 56).*

Модуляція дозволяє передавати окремі реалії одиницями на позначення схожих понять в українській реальності:

– (35) *shirtwaist* ‘блуза’: *And each afternoon when Evelyn arrived looking crisp in her high-collared shirtwaist and pleated linen skirt the husband and wife would be permitted to stroll back and forth across the Bridge of Sights, the iron catwalk that connected the Tombs with the Criminal Courts Building (DR: 9) – Щодня приїжджала Евелін у блузі з високім коміром та гофрованої спідниці. Вона завжди виглядала чудово. Чоловікові й дружині дозволялися прогулянки*

*Мостом Смутку* – залізним місточком, що сполучав в'язницю Томбс із будівлею кримінального суду (ДР: 11);

– (76) *bowler* ‘циліндр’: *The two men went one morning to Younger Brother’s testing ground at the end of the trolley line, in the salt marshes. They wore heavy black coats and bowlers* (DR: 41) – *Одного ранку Батько з Молодшим Материним Братом пішли на його полігон, розташований за трамвайною колією, на соляних болотах. На них були важкі чорні пальта й циліндри* (ДР: 45).

В окремих випадках лінгвокультурна реалія передається словом чи словосполученням, що є пов’язаним із реалією лише на рівні тематики, наприклад:

– (2) *fish fries* ‘виїзди на «юшку»’: *The population customarily gathered in great numbers either out of doors for parades, public concerts, fish fries, political picnics, social outings, or indoors in meeting halls, vaudeville theatres, operas, ballrooms* (DR: 1) – *Вельми популярними стали вуличні паради та концерти, виїзди на «юшку», політичні пікніки, екскурсії, а також усякі зустрічі та збори по актових залах, театрах вар’єте, в опері, на танцювальних майданчиках* (ДР: 2);

– (49) *dairy restaurant* ‘закусочна’: *They all had to enter a dairy restaurant and order sour cream with vegetables so that Freud could go to the bathroom* (DR: 14) – *Вони зайшли до закусочної і замовили овочі в сметані* (ДР: 16);

– (98) *steakhouse* ‘харчівня’: *He dined in steakhouses with sawdust on the floor* (DR: 61) – *Обідав по харчівнях, у яких підлога була посипана турсою* (ДР: 68).

Таким чином, лексико-семантичні перекладацькі трансформації дозволяють уточнити значення лінгвокультурної реалії при перекладі. Такі уточнення відбуваються при застосуванні диференціації та модуляції, у той час, як застосування генералізації більше викликане умовами часу, коли

здійснювався переклад, та відсутністю на той час сталих міжкультурних зв'язків між українським та американським суспільствами.

### 3.3 Роль граматичних трансформацій як засобу відтворення лінгвокультурних реалій при перекладі

До граматичних трансформацій належать граматичні заміни, додавання та вилучення.

**Граматичні заміни** використовуються як засіб адаптації лінгвокультурної реалії у випадку, коли вона підлягає прямому перекладу, однак вимагаються окремі заміни на граматичному рівні, зумовлені граматичними відмінностями між мовами, що аналізуються:

1) заміна частини мови, наприклад, (70) *elevated railroads* ‘надземні колії’: *There were long-distance locomotive railroads and interurban electric railroads and street railways and elevated railroads, all laying their steel stripes on the land, crisscrossing like the texture of an indefatigable civilization* (DR: 36) – Трансконтинентальні залізниці, колії міжміських електропоїздів, міські трамвайні та надземні колії – усе це вкривало американську землю, мов плетіння невтомної цивілізації (ДР: 39);

2) заміна категорії числа, наприклад, (29) *jury* ‘присяжні’: *But it was going to be difficult to persuade a jury that Harry K. Thaw became deranged only upon the telling of that tale* (DR: 8) – Та не так просто буде переконати присяжних, ніби Гаррі К. Тоу ошалів тільки через те, що почув цю казочку (ДР: 11).

**Додавання** також не є розповсюдженою трансформацією та застосовується лише як засіб створення зв'язку між компонентами словосполучення. Наприклад, при відтворенні (16) *champagne breakfast* ‘сніданок з шампанським’ додається прийменник з як засіб зв'язку: *The next morning, after a champagne breakfast with the press, the men of Peary's polar expedition cast off the lines and their sturdy little ship, the Roosevelt, backed out of*

*her berth into the East River (DR: 4) – Вранці, після сніданку з шампанським, на якому були присутні й представники преси, учасники полярної експедиції Пірі знялися з якоря. Їхній невеличкий, але міцно збитий «Рузвельт» вийшов у Іст-Рівер (ДР: 7).*

Як і генералізація, **вилучення** зумовлене вимогами обмеження наявності невідомої для читача інформації. У таких випадках вилучаються реалії-деталі, які не є основними для оповіді, а лише створюють колорит оповіді:

– (3) *It showed Evelyn in profile, with a profusion of hair, one thick strand undone and fallen in the configuration of a question mark. Her downcast eye was embellished with a fallen ringlet that threw her brow in shadow (DR: 2) – Гібсон зобразив Евелін у профіль: пасмо розкішного волосся спадало на плече у формі знака запитання. Опущені очі, прегарне чоло (ДР: 2);*

– (9) *He seemed depressed. His success had brought into vaudeville a host of competitors (DR: 3) – Настрій у нього був кепський. Його слава призвела до появи цілої армії конкурентів, і йому доводилося вигадувати дедалі складніші трюки (ДР: 5);*

– (10) *He was a short, powerfully built man, an athlete obviously, with strong hands and with back and arm muscles that suggested themselves through the cut of his ruffled tweed suit which, though well tailored, was worn this day inappropriately (DR: 3) – Це був невисокий на зріст, атлетично збудований чоловік. Під пом'ятим твідовим піджаком бездоганного крою вимальовувалися натреновані м'язи. Але в такий день піджак був зовсім недоречний (ДР: 6);*

– (54) *He was a retired professor of Greek and Latin who had taught generations of Episcopal seminarians at Shady Grove College in central Ohio (DR: 25) – Колись він був професором грецької та латини у коледжі Шейді-Гроув у штаті Огайо, де навчав не одне покоління семінаристів (ДР: 27);*

– (60) *They customarily devoured loaves of bread and ate prodigiously of the sausage meats of poured offal that lay on the lunch counters of the saloons*

(DR: 31) – *Досі вони дудлили кухоль за кухлем пиво, з'їдали за один раз цілу хлібину й у величезній кількості поглинали заливні тельбухи* (ДР: 34);

– (65) *The streets were crowded with cabs and cars and their horns blew at one another* (DR: 34) – *Лунали гудки автомобілів, видзеленькували трамваї, потріскували вгорі електричні розряди від дуг* (ДР: 37);

– (68) *They slept in a rooming house and had breakfast in the landlady's dining room* (DR: 35) – *Заночували в мебльованих кімнатах, там-таки в їдальні й поснідали* (ДР: 38);

– (72) *The freak accident made headlines in all papers, and when Harry Houdini read the accounts over his morning coffee he hurried dressed and rushed downtown to Bellevue Hospital where it was said the surviving worker had been taken* (DR: 36) – *Про цей незвичайний випадок відразу ж написали всі газети. Гаррі Гудіні натрапив на це повідомлення вранці за чашечкою кави. Він хутко вдягнувся й побіг до лікарні Белв'ю, де, як повідомлялось, лежав потерпілий* (ДР: 40);

– (81) *Tateh thought Here I am in the middle of brotherhood in action and I'm thinking like some bourgeois from the shtetl* (DR: 46) – *Tate подумав: «Що ж це я, стою серед братів, а думаю – як якийсь буржуа»* (ДР: 50);

– (82) *The authority for this police action was an order issued by the city marshal prohibiting all children from leaving Lawrence, Massachusetts* (DR: 46) – *Полісмени мали наказ – задля користі дітей не дати їм покинути Лоуренс* (ДР: 50);

– (94) *Coon songs are made for minstrel shows, he said. White men sing them in blackface* (DR: 59) – *«Пісеньки, про які ви кажете, – з притиском відповів піаніст, – співають білі актори з вимазаними в сажу обличчями»* (ДР: 65).

Вилучатися можуть не лише окремі реалії, а і повністю речення, в яких вони використовуються:

– (42) *Everyone talked around Freud, glancing at him continuously to gauge his mood. He ate cup custard (DR: 12) – Усі навколо Фрейда говорили, не вмовкаючи, весь час позираючи на нього і намагаючись угадати, в якому він настрої (ДР: 16);*

– (58) *Mother made numbers of phone calls. She canceled her service league meeting. She walked back and forth in her parlor (DR: 27) – Мати хвилювалася. Весь час дзвонила по телефону, ходила туди-сюди по вітальні (ДР: 29).*

При передачі реалій вилучатися можуть також окремі компоненти самої реалії, наприклад, (40) clapboard house ‘будинок’: *Lavinia was no longer working in the circus but she had come down to New York from her home in Bridgeport, a clapboard house with scalloped bargeboards and a window's walk, which cost something to maintain (DR: 12) – Лавінія більше не працювала в цирку; вона приїхала в Нью-Йорк із Бріджпорта, де мала власний будинок (ДР: 15).*

Таким чином, основними граматичними засобами відтворення лінгвокультурних реалій англійськомовного художнього дискурсу при перекладі українською мовою є граматичні заміни, додавання та вилучення. Граматичні заміни та додавання є ситуативними та зумовленими граматичними відмінностями між мовою оригіналу та мовою перекладу, у той час, як вилучення продиктоване історичними умовами та низьким рівнем обізнаності радянського українського читача із реаліями життя у США.

### **3.4 Описовий переклад та перекладацький коментар при відтворення лінгвокультурних реалій США українською мовою**

Окрему групу засобів передачі при перекладі лінгвокультурних реалій складають описовий переклад та додавання перекладацького коментаря у вигляді підрядкових виносок.

**Описовий переклад** використовується у випадку передачі при перекладі реалій, для розуміння сутності яких досить їх тлумачення, наприклад:

– (6) *rolltop desk* ‘замкнена шухляда письмового столу’: *He escaped from bank vaults, nailed-up barrels, sewn mailbags; he escape from a zinc-lined Knabe piano case, a giant football, a galvanized iron boiler, a rolltop desk, a sausage skin* (DR: 3) – Він рятувався з банківських підвалів, з бочок, уतिकаних цвяхами, з мішків для пошти, з ящика для піаніно фірми «Кнабе», з величезного футбольного м’яча, з оцинкованого казана, із замкненої шухляди письмового столу, з повітряної кулі (ДР: 5);

– (14) *chief assistant* ‘заступник’: *Some of the office staff was there, and Father’s chief assistant made a short speech* (DR: 4) – Було там і кілька службовців з батькової фірми; його заступник виголосив коротку промову (ДР: 6);

– (23) *Tammany Hall* ‘у боротьбі з корупцією в місті’: *Tammany Hall had been destroyed by reformers but the hustlers on the ward still cornered the ice supply and sold little chips of it at exorbitant prices* (DR: 7) – Реформісти домоглися чималих успіхів у боротьбі з корупцією в місті, та заповзятливі торговці все ж таки скупили всі запаси льоду і продавали крихітні брусочки за неймовірно високу ціну (ДР: 10);

– (31) *affidavit* ‘свідчення під присягою’: *Before they were married he had concocted a scheme whereby Evelyn was to sign an affidavit accusing Stanford White of beating her* (DR: 8) – Ще до одруження він примушував Евелін підписати свідчення під присягою, що Стендфорд Уайт бив її (ДР: 11);

– (34) *Floradora* ‘метелики богині Флори’: *She had only been in the chorus but she had done as well as any of the Floradora girls* (DR: 9) – Вона була хористка і повелася так, як на її місці вчинила б кожна з дівчат – метеликів богині Флори (ДР: 11);



– (43) *nickelodeon* ‘дешевий кінотеатр’: *The party went to one of the silent films so popular in stores and nickelodeons around the city* (DR: 14) – *Потім усі пішли подивитися популярний фільм, який демонструвався в усіх дешевих кінотеатрах міста* (ДР: 16);

– (66) *nickel* ‘п’ять центів’: *Tateh paid a nickel for himself, two cents for the child* (DR: 34) – *Tate заплатив п’ять центів за себе і два за дочку* (ДР: 38);

– (75) *beef tea* ‘густий бульйон’: *Everyone in the family treated him like a convalescent. His son brought him beef tea* (DR: 40) – *Родина ставилася до нього, як до людини, що одужує після тяжкої хвороби. Син приніс йому густого бульйону* (ДР: 44);

– (93) *coon songs* ‘негритянські пісеньки’: *Do you know any coon songs? he said* (DR: 59) – *«А негритянські пісеньки ви граєте?»* – *спитав Батько* (ДР: 65).

У більш складних випадках використовується **перекладацький коментар** у вигляді підрядкових виносок. Це можуть бути коментарі щодо окремих історичних осіб та їх ролі в житті американського суспільства: (24) *Toward the end of July one candidate led a parade through the streets of the Fourth Ward. He wore a gardenia in his lapel. A band played a Sousa march* (DR: 7) – *Наприкінці липня один із таких кандидатів з гарденією в петлиці виступав на чолі цілого параду, що йшов вулицями Четвертого району. Оркестр грав марш Сузи<sup>1</sup>. <sup>1</sup> Суза Джон Ф. (1854-1932) – американський диригент і композитор (ДР: 10)*

Перекладацький коментар також дозволяє розтлумачувати значення вузькопрофесійних термінів: (4) *For instance, he had conceived an enormous interest in the works and career of Harry Houdini, the escape artist. But he had not been taken to a performance* (DR: 2) – *Хлопчика страшенно приваблювала слава Гаррі Гудіні, а його навіть не повели на циркову виставу короля ескапістів<sup>1</sup>. <sup>1</sup> Ескапіст — майстер втечі, особливого виду циркового мистецтва (ДР: 5).*

Переклад історично релевантних скорочень також здійснюється із використанням перекладацького коментаря: (39) *Mrs. Fish was one of the Four Hundred. She was famous for her wit* (DR: 11) – *Місіс Фіш була однією з чотирьохсот<sup>1</sup>. Вона славилася своєю дотепністю. <sup>1</sup> 400 найбагатших родин США* (ДР: 14)

Перекладацький коментар також дозволяє відтворити одиниці на позначення реалій судової системи США, яка значно відрізняється від української: (63) *Judges and lawyers and bailiffs and policemen and wardens and jurymen: they had all known there would be a trial for them* (DR: 32) – *Судді, адвокати, бейліфи<sup>1</sup>, полісмени, наглядачі, присяжні – усі знали, що їм знайдеться робота в тому чи тому судовому процесі. <sup>1</sup> Бейліф – судовий пристав. (Частіше в Англії)* (ДР: 36).

Окрім того, цей засіб перекладу дозволяє передати реалії флори і фауни Північної Америки: (86) *He loved birds and animals and counted among his friends John Burroughs, an old naturalist who studied the humble creatures of the woodland – chipmunk and raccoon, juncos, wren and chickadee* (DR: 50) – *Форд любив пташок та звірів, і одним із його крацих друзів був Джон Берроуз<sup>1</sup> старий натураліст, який вивчав скромних мешканців лісу – бурундуків, єнотів, канарок, волові очка, чікаді<sup>2</sup>. <sup>1</sup> Берроуз Джон (1837-1921) – відомий американський натураліст. <sup>2</sup> Чікаді – маленька північноамериканська пташка* (ДР: 54).

В окремих випадках перекладацький коментар також використовується для тлумачення реалій інших країн: (59) *Everyone had to get used to handling dog teams and building igloo shelters* (DR: 27) – *Усі повинні були навчитися їздити на собаках та будувати іглу<sup>1</sup>. <sup>1</sup> Іглу – ескімоське житло з льоду або утрамбованого снігу* (ДР: 30).

Отже, описовий переклад та перекладацький коментар використовуються при відтворенні безеквівалентних реалій, найчастіше – етнографічних та суспільно-політичних, розуміння яких є важливим для розуміння всього тексту.

Кількісний аналіз способів відтворення лінгвокультурних реалій у романі Е. Л. Доктороу «Регтайм» представлено у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Перекладацькі засоби відтворення лінгвокультурних реалій  
художнього дискурсу в романі Е. Л. Доктороу «Регтайм»

Групи засобів перекладу	Кількість	Частка
<b>1. Лексичні трансформації</b>	<b>30</b>	<b>30%</b>
практична транскрипція	14	14%
транслітерація	6	6%
калькування	7	7%
практична транскрипція + калькування	3	3%
<b>2. Лексико-семантичні трансформації</b>	<b>34</b>	<b>34%</b>
диференціація	6	6%
генералізація	16	16%
модуляція	12	12%
<b>3. Граматичні трансформації</b>	<b>21</b>	<b>21%</b>
граматичні заміни	2	2%
додавання	1	1%
вилучення	18	18%
<b>4. Описовий переклад</b>	<b>9</b>	<b>9%</b>
<b>5. Перекладацький коментар</b>	<b>6</b>	<b>6%</b>
<b>Загалом</b>	<b>100</b>	<b>100%</b>

Таким чином, у перекладі роману Е. Л. Доктороу «Регтайм» українською мовою найчастіше використовуються такі засоби відтворення лінгвокультурних реалій, як вилучення (18%), генералізація (16%), практична транскрипція (14%) та модуляція (12%).

### Висновки до розділу 3

1. Лексичні трансформації (30%) застосовуються як засоби передачі лінгвокультурних реалій. Транскрипція (14%) / транслітерація (6%)

використовується при відтворенні всесвітньо відомих реалій, коли переклад лише графічної чи фонетичної форми реалії може бути достатньою для адекватного розуміння реалії потенційним читачем. У свою чергу, калькування (7%) є дієвим способом відтворення реалій художнього дискурсу випадках, коли слово-реалія є семантично прозорим, особливо у випадках з реаліями-словосполученнями.

2. Лексико-семантичні перекладацькі трансформації (34%) дозволяють уточнити значення лінгвокультурної реалії при перекладі. Такі уточнення відбуваються при застосуванні модуляції (12%) та диференціації (6%), у той час, як часте застосування генералізації (16%) більше викликане умовами часу, коли здійснювався переклад, та відсутністю на той час сталих міжкультурних зав'язків між українським та американським суспільствами.

3. Основними граматичними засобами (21%) відтворення лінгвокультурних реалій англійськомовного художнього дискурсу при перекладі українською мовою є граматичні заміни, додавання та вилучення. Граматичні заміни (2%) та додавання (1%) є ситуативними та зумовленими граматичними відмінностями між мовою оригіналу та мовою перекладу, у той час, як вилучення (18%) продиктоване історичними умовами та низьким рівнем обізнаності радянського українського читача із реаліями життя у США.

4. Описовий переклад (9%) використовується у випадку передачі при перекладі реалій, для розуміння сутності яких досить їх тлумачення. У більш складних випадках використовується перекладацький коментар (6%), що дозволяє надати розширене тлумачення лінгвокультурної реалії.

## ВИСНОВКИ

Реалії – це моно- і полілексемні одиниці, основне значення яких уміщає традиційно закріплений за нею комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови-сприймача. Реалії – це як предмети, що не мають аналогів в інших культурах, так і лексичні одиниці, що їх позначають. Існує значна кількість підходів до класифікації реалій, зокрема, відповідно до їх структури, ступені унікальності референтів реалій як елементів культури певної культурно-генетичної спільності щодо іншої, відповідно до місцевого поділу, з історико-семантичного погляду, лексико-тематична класифікація, комплексні.

Залежно від способу передачі і ступеня збереження змісту, форми і колориту виділяють чотири основні групи прийомів передачі реалій: прийоми механічної передачі реалій, прийоми створення нового слова, прийоми роз'яснення та прийоми уподібнення. Вибір способу перекладу реалії залежить від характеру тексту, важливості реалії у контексті, мови оригіналу та мови перекладу, читача перекладу, а також історичного періоду, в який здійснюється переклад.

В роботі проаналізовано реалії художнього дискурсу. Художній дискурс розуміється як сукупність художніх творів, створених як результат взаємодії цілей та намірів автора, різноманітних можливих реакцій читача, а також текст, котрий виводить текст художнього твору у простір семіосфери тексту, мови і культури в цілому. Роману Е. Л. Доктороу «Регтайм» характерні такі риси, як історичність, відображення сучасної соціальної реальності, а це дозволяє зробити припущення про те, що реалії в романі відіграють важливу роль, створюючи його неповторний національно-культурний колорит.

Відповідно до предметного поділу, в романі Е. Л. Доктороу виокремлено географічні реалії, етнографічні реалії та громадсько-політичні реалії. Найчастіше лінгвокультурні реалії, що використовуються в романі

представлені групою «етнографічні реалії» (74%), особливо: «мистецтво і культура» (15%), «одяг і стиль» (12%), «міри й гроші» (11%) та «їжа і напої» (11%). Набагато менш частотними є групи «громадсько-політичні реалії» (21%) та «географічні реалії» (5%).

Місцевий поділ лінгвокультурних реалій у площині однієї мови передбачає визначення того, наскільки така реалія є близької для мови, яка аналізується. Відповідно до цього критерію, реалії, що використовуються в романі зазвичай представлені групою «свої реалії» (80%) – здебільшого національні реалії (40%) та локальні реалії (34%). Випадки використання «чужих реалій» складають лише 20% аналізованих одиниць.

Місцевий поділ лінгвокультурних реалій у площині двох мов передбачає визначення того, наскільки така реалія є спільною для аналізованих мов (мови оригіналу та мови перекладу). Відповідно до цього критерію, реалії, які використовуються в романі характеризуються максимальним зв'язком з англійською мовою (80%) та мінімальним – з українською (2%). Автор також використовує реалії, однаково чужі як для англійської, так і для української мов (18%), демонструючи особливості життя в інших країнах світу.

Прагматична спрямованість реалій у романі полягає в описі, оцінці, характеристики життя персонажів. Реалії в романі Е. Л. Доктороу «Регтайм» виконують такі функції: функція створення місцевого колориту, функція відтворення історичного колориту, функція естетизації побутової деталі, символна функція, асоціативна функція та функція маркера чужої культури.

При відтворенні в українськомовних перекладах реалій роману Е. Л. Доктороу «Регтайм» використовуються лексичні, лексико-семантичні та граматичні трансформації, а також описовий переклад та перекладацький коментар.

Найчастіше застосовуються лексико-семантичні перекладацькі трансформації (34%), що передбачають зміни значення лінгвокультурної реалії при перекладі. Часте застосування генералізації (16%) викликане

умовами часу, коли здійснювався переклад, та відсутністю на той час сталих міжкультурних зав'язків між українським та американським суспільствами. У свою чергу, уточнення відбуваються при застосуванні модуляції (12%) та диференціації (6%).

Лексичні трансформації (30%) застосовуються як засоби передачі лінгвокультурних реалій. Транскрипція (14%) / транслітерація (6%) використовується при відтворенні всесвітньо відомих реалій, коли переклад лише графічної чи фонетичної форми реалії може бути достатньою для адекватного розуміння реалії потенційним читачем. У свою чергу, калькування (7%) є дієвим способом відтворення семантично прозорих реалій.

Граматичними засобами (21%) відтворення лінгвокультурних реалій англійськомовного художнього дискурсу є граматичні заміни, додавання та вилучення. Найчастіше це – вилучення (18%), що продиктоване історичними умовами та низьким рівнем обізнаності радянського українського читача із реаліями життя у США. Граматичні заміни (2%) та додавання (1%) є ситуативними та зумовленими граматичними відмінностями між мовою оригіналу та мовою перекладу.

Окрему групу засобів передачі при перекладі лінгвокультурних реалій складають описовий переклад та додавання перекладацького коментаря у вигляді підрядкових виносок. Описовий переклад (9%) використовується у випадку передачі при перекладі реалій, для розуміння сутності яких досить їх тлумачення. У більш складних випадках використовується перекладацький коментар (6%), що дозволяє надати розширене тлумачення лінгвокультурної реалії.

Загалом, при перекладі роману Е. Л. Доктороу «Регтайм» українською мовою 1978 року найчастіше використовуються такі засоби відтворення лінгвокультурних реалій, як вилучення (18%), генералізація (16%), практична транскрипція (14%) та модуляція (12%). Однак, використання таких засобів, як вилучення та генералізація призводить до втрати національного колориту

твору та зумовлюється лише історичними умовами, у яких здійснювався цей переклад.

До перспектив подальших досліджень в обраній галузі є порівняльний аналіз перекладів реалій українською мовою в одному і тому ж творі, однак різними перекладачами у різні періоди часу, оскільки робота демонструє, що час перекладу накладає значні обмеження на стилі передачі реалій при перекладі.



## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абабілова Н., Усачева І. Реалія як об'єкт досліджень вітчизняних та зарубіжних перекладознавців // Мовознавство. 2017. № 2 (28). С. 4—9.
2. Алексеева М. Л. Приемы передачи русских реалий в немецких переводах романов Ф. М. Достоевского. Дисс. Екатеринбург, 2007. Автореферат. 24 с.
3. Андрієнко Т. П. Стратегії відтворення предметних реалій у перекладі художнього тексту // Четвертий міжнародний науковий форум. Сучасна англістика: Традиції. Сьогодення. Перспективи. Тези доповідей / за ред. В. О. Самохіної. Харків: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2011. С. 8—9.
4. Бабенко Л. Г. Филологический анализ текста. Основы теории, принципы и аспекты анализа. Москва: Академический Проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2004. 464 с.
5. Бархударов Л. С. Язык и перевод: Вопросы общей и частной теории перевода. Москва: Международные отношения, 1975. 240 с.
6. Бацевич Ф. С. Основы комунікативної лінгвістики. Київ: Вид. центр «Академія», 2004. 342 с.
7. Бенвенист Э. Общая лингвистика. Москва: Прогресс, 1974. 446 с.
8. Бессараб О. В., Постолова І. В. Специфіка розвитку американської літератури другої половини ХХ століття (1940—1990). URL: [http://www-philology.univer.kharkov.ua/nauka/e\\_books/visnyk\\_936/content/besarab\\_postolova.pdf](http://www-philology.univer.kharkov.ua/nauka/e_books/visnyk_936/content/besarab_postolova.pdf).
9. Бурдейна О. Р. Етнокультурні дескриптори в художньому дискурсі. URL: [http://www.rusnauka.com/NIEK\\_2006/Philologia/17526.doc.htm](http://www.rusnauka.com/NIEK_2006/Philologia/17526.doc.htm).
10. Вайсбурд М. Л. Реалии как элемент страноведения // Русский язык за рубежом. 1972. № 3. С. 16—22.

11. Верещагин Е. М., Костомаров В. М. Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного: монография. Москва: Русский язык, 1990. 246 с.
12. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе. Москва: Международные отношения, 1980. 340 с.
13. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе. Реалии // Мастерство перевода. 1969. № 6. С. 432—456.
14. Воронова З., Беляков Л. Реалії в українській поезії та способи їхнього перекладу англійською мовою // Збірник наукових праць Дніпровського державного технічного університету. 2014. № 1 (дод.) (24). С. 44—50.
15. Гак В. Г. К проблеме соотношения языка и действительности // Вопросы языкознания. 1972. № 4. С. 19—22.
16. Главные символы английской культуры. URL: <https://nsportal.ru/ap/library/drugoe/2014/11/03/glavnye-simvoly-angliyskoj-kultury>.
17. Гуо Х. Особенности дискурса художественного произведения // Молодой ученый. 2017. № 20 (154). С. 483—486
18. Давидова О. В. Соціолінгвістичний аспект функціонування лінгвокультурних реалій в англомовній художній літературі та їх відтворення українською мовою. Київ: Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», 2018. 116 с.
19. Засурский Я. Н. Американская литература XX века. Москва: Изд-во МГУ, 1984. 503 с.
20. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози). Львів: Вид-во при ЛНУ, 1989. 216 с.
21. Капоте Т. Голоса травы: Повесть. Санкт-Петербург: Азбука-классика, 2005. 149 с.

22. Кондратенко Н. В. Синтаксис українського модерністського і постмодерністського художнього дискурсу: Монографія. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. 320 с.
23. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу. Київ: Вища школа, 1982. 165 с.
24. Корнієнко О. Д. Особливості перекладу реалій. URL: <http://intkonf.org/kornienko-od-osoblivosti-perekladu-realiy/>.
25. Котеленець М. П. Особливості передачі українських реалій у сучасній англomовній прозі // Держава та регіон. 2011. № 1. С. 71—77.
26. Кравченко А. С. Часопросторова структура роману Е. Л. Доктороу «Регтайм» // Наукові записки Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. Сер. : Літературознавство. 2011. № 3 (2). С. 136—140.
27. Кравченко А. С. Метод «фальшивих документів» в наративі роману Е. Л. Доктороу «Марш». URL: <http://eprints.zu.edu.ua/9225/1/39.pdf>.
28. Кравченко А. С. Нью-йоркський міф у романі «Регтайм» Е. Л. Доктороу // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2015. № 14. Т. 1. С. 81—82.
29. Крутоголова О., Рябова Ю. Слова-реалії як розряд безеквівалентної лексики (на матеріалі творів О. Забужко та їхніх перекладів) // *Studia methodologica*. 2014. № 39. С. 163—168.
30. Кундзіч О. Перекладацька думка і перекладацький недомисел // Вітчизна. 1955. № 1. С. 138—164.
31. Левітін Т. Л. Структури й семантичні особливості відтворення німецько- та англomовних реалій українською мовою // Міжмовна та міжкультурна комунікація. 2012. Том 2. № 1. С. 96—102.
32. Левый И. Искусство перевода. Москва: Прогресс, 1974. 134 с.
33. Лотоцька О. Особливості перекладу мовних реалій як одиниць безеквівалентної лексики (на основі англomовних прозових творів О. Генрі) // Наукові виклади. 2012. № 3. С. 72—74.

34. Макаров М. Основы теории дискурса. Москва: Гнозис, 2003. 280 с.
35. Мельник О. І. Адекватність та еквівалентність перекладу суспільно-політичних реалій. URL: [http://zavantag.com/tw\\_files2/urls\\_13/2145/d-2144930/7z-docs/36.pdf](http://zavantag.com/tw_files2/urls_13/2145/d-2144930/7z-docs/36.pdf).
36. Мороз Н. А. Когнитивный аспект перевода языковых реалий поэмы Н. В. Гоголя «Мертвые души» с русского языка на английский язык // Вестник Челябинского государственного университета. 2009. № 39 (117). С. 115—117.
37. Мосиенко Л. В. Лингвокультурологическая проблема классификации реалий // Вестник Оренбургского государственного университета. 2005. № 11. С. 155—161.
38. Ожегов С. И. Лексикология. Лексикография. Культура речи: учебное пособие. Москва: Высшая школа, 1974. 352 с.
39. Олизько Н. С. Художественный дискурс как полилог автора, читателя и текста // Вестник Челябин. гос. ун-та. 2011. № 33 (248). С. 164—166.
40. Петришен О. Г. Поняття «реалія» як складова частина безеквівалентної лексики // Мовні і концептуальні картини світу. 2013. № 16 (1). С. 406—409.
41. Писатели США: Краткие творческие биографии / под. ред. Я. Засурского. Москва: Радуга, 1990. 624 с.
42. Погрібна Т. А. Реалії як етнокультурні маркери в художньому тексті та їх переклад // Актуальні проблеми філології та перекладознавства. 2016. № 10. С. 276—281.
43. Разумна К. А. Відтворення суспільно-політичних реалій української сучасності в британському публіцистичному дискурсі // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2017. № 26. Т. 2. С. 119—121.
44. Реформатский А. А. Перевод или транскрипция? // Восточно-славянская ономастика. Москва: Наука, 1972. С. 300—318.

45. Сердюк Е. Н. К проблеме определения признаков художественного дискурса. URL: [http://repository.crimea.edu/jspui/bitstream/123456789/3473/1/K\\_проблеме\\_определения\\_признаков\\_художественного\\_дискурса.pdf](http://repository.crimea.edu/jspui/bitstream/123456789/3473/1/K_проблеме_определения_признаков_художественного_дискурса.pdf).
46. Серль Дж. Р. Логический анализ художественного дискурса // Логос. 1999. № 3 (13). URL: [http://www.ruthenia.ru/logos/number/1999\\_03/1999\\_3\\_04.htm](http://www.ruthenia.ru/logos/number/1999_03/1999_3_04.htm).
47. Соболев Л. Н. Пособие по переводу с русского языка на французский. Москва: Изд-во лит. на иностр. языках, 1952. 289 с.
48. Томахин Г. Д. Реалии-американизмы: Пособие по страноведению. Москва: Высш. шк., 1988. 240 с.
49. Торговец Ю. І. Особливості функціонування суспільно-політичних реалій в текстах американської лінгвокультурної традиції: лексико-семантичний контекст. URL: [http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/4085/1/Y\\_Torhovets\\_NVKHDU\\_17\\_GI.pdf](http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/4085/1/Y_Torhovets_NVKHDU_17_GI.pdf).
50. Федоров А. В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы): Учеб. пособ. для ин-тов и факультетов иностр. языков. 5-е изд. Санкт-Петербург: Филологический факультет СПбГУ; Москва: ООО «Издательский Дом «Филология Три», 2002. 416 с.
51. Федоров А. О художественном переводе. Работы 1920-1940-х годов. URL: <https://www.livelib.ru/book/1001481579/about-o-hudozhestvennom-perevode-raboty-19201940h-godov-andrej-fjodorov>.
52. Фененко Н.А. Функциональный потенциал реалий во французском тексте // Вестник Воронежского государственного университета. 2014. № 12. С. 151—172.
53. Фінкель О. М. Теорія й практика перекладу // Забутий теоретик українського перекладознавства: Зб. вибраних праць / за ред. Л. М. Черноватого, В. І. Карабана. Вінниця: Нова Книга, 2007. С. 49—182.
54. Фролова І. Є., Омецинська О. В. Специфіка художнього дискурсу та його аспектів // Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. Іноземна філологія. 2018. № 87. С. 52—61.

55. Хоменко О. Українські географічні реалії у перекладах Тараса Шевченка японською мовою: від інтерпретації до засвоєння // Шевченкознавчі студії. 2014. № 17. С. 355—364.

56. Хоссейн Дж. Безэквивалентная лексика как свернутый дискурс. Дисс. Москва, 2003. 132 с.

57. Чемес В. Ф. Вершина частотної парадигми рослинної термінології як один з етнокультурних маркерів у структурі національної мови // Язык и культура. Первая международная конференция. Материалы. Киев, 1992. С. 126—127.

58. Чепель Н. П. Прагматические аспекты перевода исторических реалий с русского языка на английский язык. Дисс. М., 2005. Автореферат. 28 с.

59. Чернікова Л. Ф., Зубкова Л. В. Мовні реалії та проблеми їх перекладу // Культура народів Причорномор'я. 2011. № 216. С. 172—178.

60. Четвертак Є. О. Вербалізація національної ідентичності США в англomовному політичному дискурсі. Дис. Запоріжжя, 2016. 237 с.

61. Швейцер А. Д. К проблеме лингвистического изучения процесса перевода // Вопросы языкознания. 1970. № 4. С. 30—42.

62. Шум О. Особливості відтворення реалій у перекладі (на прикладі німецькомовного варіанту роману І. Багряного «Тигрлови») // Актуальні питання гуманітарних наук. 2017. № 17. С. 167—172.

63. Bloom H. E. L. Doctorow's Ragtime. Philadelphia: Chelsea House Publishers, 2004. 105 p.

64. Brown G., Yule G. Discourse analysis. Cambridge: Cambridge University Press, 1983. 256 p.

65. Emblidge D. Marching backwards into the future: Progress as Illusion in Doctorow's novels // Southwest Review. 1977. P. 398—405.

66. Fiedler L. Literature as an institution: the view from 1980 // English literature: opening up the canon. Baltimore: John Hopkins University Press, 1981. P. 89.

67. Harris Z. S. Discourse analysis. *Language*. 1952. Vol. 28. P. 1—30.

68. Ischenko I. Difficulties While Translating Realia // Вісник Дніпропетровського Університету Імені Альфреда Нобеля, Серія «Філологічні Науки». 2012. № 1 (3). С. 273—278.

69. Nida E. Principles of correspondence // *The Translation Studies Reader* / ed. by L. Venuti. London and New York: Routledge, 2000. P. 126—140.

70. Sharifian F., Palmer G. B. *Applied Cultural Linguistics: Implications for Second Language Learning and Intercultural Communication*. Amsterdam: John Benjamins Publishing, 2007. 170 p.

### СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

(АД) — Арутюнова Н. Д. Дискурс // Лингвистический энциклопедический словарь / гл. ред. В. Н. Ярцева. Москва: Сов. энциклопедия, 1990. С. 136—137.

(СПБ) — Суперанская А. В. Принципы передачи безэквивалентной лексики // Великобритания, лингвострановедческий словарь. Москва: Наука, 1978. С. 468.

(MW) — Merriam-Webster Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/>.

(VC) — Vocabulary.Com. URL: <https://www.vocabulary.com/>.

### СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

(ДР) — Доктороу Е. Л. Регтайм / пер. М. і С. Зарудних та В. Хандогія // Всесвіт. 1978. № 9. URL: [http://shron1.chtyvo.org.ua/Doctorow\\_E\\_L/Ragtime.pdf](http://shron1.chtyvo.org.ua/Doctorow_E_L/Ragtime.pdf).

(DR) — Doctorow E. L. Ragtime. URL: <https://epdf.pub/ragtime-a-novel.html>.

## ДОДАТОК

	Речення англійською мовою	Переклад українською мовою
1.	<i>The family took possession of this stout <u>mans</u> on a sunny day in June and it seemed for some years thereafter that all their days would be warm and fair (DR: 1).</i>	<i>Родина оселилася в цьому <u>особняку</u> одного сонячного червневого дня, і протягом кількох років по тому здавалося, що життя завжди тектиме тут спокійно і безтурботно (ДР: 2).</i>
2.	<i>The population customarily gathered in great numbers either out of doors for parades, public concerts, <u>fish fries</u>, political picnics, social outings, or indoors in meeting halls, vaudeville theatres, operas, ballrooms (DR: 1).</i>	<i>Вельми популярними стали вуличні паради та концерти, <u>виїзди на «юшку»</u>, політичні пікніки, екскурсії, а також усякі зустрічі та збори по актових залах, театрах вар'єте, в опері, на танцювальних майданчиках (ДР: 2).</i>
3.	<i>It showed Evelyn in profile, with a profusion of hair, one thick strand undone and fallen in the configuration of a question mark. Her downcast eye was embellished with a fallen <u>ringlet</u> that threw her brow in shadow (DR: 2).</i>	<i>Гібсон зобразив Евелін у профіль: пасмо розкішного волосся спадало на плече у формі знака запитання. Опущені очі, прегарне чоло (ДР: 2).</i>
4.	<i>For instance, he had conceived an enormous interest in the works and career of Harry Houdini, <u>the escape artist</u>. But he had not been taken to a performance (DR: 2).</i>	<i>Хлопчика страшенно приваблювала слава Гаррі Гудіні, а його навіть не повели на циркову виставу <u>короля ескапістів</u><sup>1</sup>.</i>



		<sup>1</sup> <u>Ескапіст — майстер втечі, особливого виду циркового мистецтва</u> (ДР: 5).
5.	<i>Houdini was a headliner in the top vaudeville circuits. His audiences were poor people — carriers, <u>peddlers</u>, policemen, children. His life was absurd</i> (DR: 3).	Гудіні вважали генієм циркової науки, однак його глядачами був простолюд — листоноші, <u>дрібні торговці</u> , полісмени, діти. Життя Гудіні було якесь безглузде (ДР: 5).
6.	<i>He escaped from bank vaults, nailed-up barrels, sewn mailbags; he escape from a zinc-lined Knabe piano case, a giant football, a galvanized iron boiler, a <u>rolltop desk</u>, a sausage skin</i> (DR: 3).	Він рятувався з банківських підвалів, з бочок, уतिकаних цвяхами, з мішків для пошти, з ящика для піаніно фірми «Кнабе», з величезного футбольного м'яча, з оцинкованого казана, із замкненої <u>шухляди письмового столу</u> , з повітряної кулі (ДР: 5).
7.	<i>The little boy stood at the end of the porch and fixed his gaze on a <u>bluebottle fly</u> traversing the screen in a way that made it appear to be coming up the hill from North Avenue</i> (DR: 3).	Маленький хлопчик стояв скраю веранди і пильно стежив за <u>м'ясною мухою</u> , яка, мабуть, прилетіла з Норт-авеню (ДР: 5).
8.	<i>As it drew closer he saw it was a black 45-horsepower <u>Pope-Toledo Runabout</u></i> (DR: 3).	Це був « <u>поуп-тоledo</u> » з двигуном на 45 кінських сил (ДР: 5).
9.	<i>He seemed depressed. His success had brought into <u>vaudeville</u> a host of competitors</i> (DR: 3).	Настрій у нього був кепський. Його слава призвела до появи цілої армії конкурентів, і йому

		доводилося вигадувати дедалі складніші трюки (ДР: 5).
10.	<i>He was a short, powerfully built man, an athlete obviously, with strong hands and with back and <u>arm</u> muscles that suggested themselves through the cut of his ruffled tweed suit which, though well tailored, was worn this day inappropriately (DR: 3).</i>	Це був невисокий на зріст, атлетично збудований чоловік. Під пом'ятим твідомим піджаком бездоганного крою вимальовувалися натреновані м'язи. Але в такий день піджак був зовсім недоречний (ДР: 6).
11.	<i>The thermometer read in <u>the high eighties</u> (DR: 3).</i>	Термометр показував <u>майже 90° по Фаренгейту</u> (ДР: 6).
12.	<i>He was president of <u>the New York Explorers Club</u> to which he made an annual disbursement (DR: 3).</i>	Свого часу навіть очолював <u>Нью-Йоркський клуб дослідників</u> , куди й досі сплачував внески (ДР: 6).
13.	<i>Warn <u>the Duke</u>, the little boy said (DR: 3).</i>	«Попередьте <u>ерцгерцога</u> ,» – сказав хлопчик і побіг додому (ДР: 6).
14.	<i>Some of the office staff was there, and Father's <u>chief assistant</u> made a short speech (DR: 4).</i>	Було там і кілька службовців з батькової фірми; його <u>заступник</u> виголосив коротку промову (ДР: 6).
15.	<i>With the <u>porter's</u> help Father and Mother's Younger Brother laid the trunks aboard (DR: 4).</i>	З допомогою <u>носія</u> Батько та Молодший Материн Брат позаносили речі до вагона (ДР: 6).
16.	<i>The next morning, after a <u>champagne breakfast</u> with the press, the men of Peary's polar expedition cast off the lines and their sturdy</i>	Вранці, після <u>сніданку з шампанським</u> , на якому були присутні й представники преси, учасники полярної експедиції Пірі

	<i>little ship, the Roosevelt, backed out of her berth into the East River (DR: 4).</i>	знялися з якоря. Їхній невеличкий, але міцно збитий «Рузвельт» вийшов у Іст-Рівер (ДР: 7).
17.	<i>They were taken in launches to Ellis Island. There, in a curiously ornate human warehouse of red brick and gray stone, they were tagged, given showers and arranged on benches in <u>waiting pens</u> (DR: 5).</i>	Тут у химерно оздобленому пакгаузі з червоної цегли та граніту вони реєструвалися, мились під душем і вмощувалися на лавах у <u>залах чекання</u> (ДР: 7).
18.	<i>Late at night old ladies in <u>babushkas</u> came to the morgue looking for their husbands and sons (DR: 5).</i>	Пізно ввечері старі жінки в <u>хустках</u> приходили до моргу в пошуках своїх чоловіків та синів (ДР: 7).
19.	<i>Mameh and the little girl sewed knee pants and got seventy cents <u>a dozen</u> (DR: 5).</i>	Маме з дівчинкою шили дитячі трусики і за <u>дюжину</u> одержували 70 центів (ДР: 7).
20.	<i>One Sunday, in a wild impractical mood, they spent twelve <u>cents</u> for three fares on the streetcar and rode uptown (DR: 5).</i>	Якось у неділю заплатили аж 12 <u>центів</u> за три квитки в трамваї і поїхали в багаті квартали (ДР: 7).
21.	<i>He looked at the piece goods carefully and said she had done well. He counted out the money, adding <u>a dollar</u> more that she deserved (DR: 5).</i>	Уважно роздивився товар і похвалив її. Відлічив гроші – на <u>долар</u> більше, ніж належало (ДР: 8).
22.	<i>That evening White went to the opening night of Mamzelle Champagne at the roof garden at <u>Madison Square</u> (DR: 7).</i>	Того вечора Уайт пішов на прем'єру «Мадмуазель Шампань» – у зимовий сад <u>Медісон-Сквер-Гарден</u> (ДР: 10).

23.	<i>Tammany Hall had been destroyed by reformers but the hustlers on the ward still cornered the ice supply and sold little chips of it at exorbitant prices (DR: 7).</i>	<i>Реформісти домоглися чималих успіхів у боротьбі з корупцією в місті, та заповзятливі торговці все ж таки скупили всі запаси льоду і продавали крихітні брусочки за неймовірно високу ціну (ДР: 10).</i>
24.	<i>Toward the end of July one candidate led a parade through the streets of the Fourth Ward. He wore a gardenia in his lapel. A band played a <u>Sousa march</u> (DR: 7).</i>	<i>Наприкінці липня один із таких кандидатів з гарденією в петлиці виступав на чолі цілого параду, що йшов вулицями Четвертого району. Оркестр грав <u>марш Сузи</u><sup>1</sup>. <sup>1</sup> <u>Суза Джон Ф. (1854-1932) – американський диригент і композитор</u> (ДР: 10).</i>
25.	<i>After the <u>luncheon</u> speeches were made from a band shell (DR: 7).</i>	<i>Після <u>ленчу</u> з маленької естради для оркестру виголошувалися промови (ДР: 10).</i>
26.	<i>The men of the Benevolent Association spent <u>the afternoon</u> consuming beer from kegs on tap, playing baseball and throwing horseshoes (DR: 7).</i>	<i>Члени Асоціації підтримки кандидата добре повеселилися того <u>дня</u>: пили пиво, грали в бейсбол, підкидали підкови (ДР: 10).</i>
27.	<i>She had not only to deal with Thaw in her almost daily visits to the Tombs, the city jail where he was kept, but with his lawyers, of whom there were several; with his mother, a regal Pittsburgh <u>dowager</u> who</i>	<i>Вона повинна була тепер не тільки навідувати чоловіка в міській в'язниці Томбс, де його тримали, а й радитися відразу з кількома адвокатами; з його матір'ю, величною Пітсбурзькою</i>

	<i>despised her; and with her own mother, whose greediest dreams of connived wealth she had surpassed (DR: 8).</i>	<i>вдовою, котра зневажала Евелін; зі своєю матір'ю, чії найсміливіші плани щодо вигідного одруження дочки успішно здійснилися (ДР: 11).</i>
28.	<i>The press followed her every move. She tried to live quietly in a small residential hotel (DR: 8).</i>	<i>Преса стежила за кожним рухом Евелін. Оселилася вона в маленькому <u>приватному готелі</u> (ДР: 11).</i>
29.	<i>But it was going to be difficult to persuade <u>a jury</u> that Harry K. Thaw became deranged only upon the telling of that tale (DR: 8).</i>	<i>Та не так просто буде переконати <u>присяжних</u>, ніби Гаррі К. Тоу ошалів тільки через те, що почув цю казочку (ДР: 11).</i>
30.	<i>He drove cars up sidewalks. He was suicidal and had once consumed an entire bottle of <u>laudanum</u> (DR: 8).</i>	<i>На великій швидкості виїжджав автомобілем на тротуар. Не раз хотів укоротити собі віку і одного разу випив пляшку <u>опію</u> (ДР: 11).</i>
31.	<i>Before they were married he had concocted a scheme whereby Evelyn was to sign <u>an affidavit</u> accusing Stanford White of beating her (DR: 8).</i>	<i>Ще до одруження він примушував Евелін підписати <u>свідчення під присягою</u>, що Стендфорд Уайт бив її (ДР: 11).</i>
32.	<i>Harry's next move was to take her to Europe where he could have her without worrying if White was to have his turn when he was through. Her mother went along as <u>chaperone</u> (DR: 8).</i>	<i>Тоді Гаррі повіз її до Європи: там він не тривожився, що Уайт підмінюватиме його. Мати Евелін поїхала з ними як <u>гувернантка</u> (ДР: 11).</i>

33.	<i>Eventually they arrived at an ancient mountain castle in Austria that Harry had rented – the <u>Schloss Katzenstein</u> (DR: 8).</i>	<i>На якийсь час вони оселилися в старовинному <u>замку</u> Каценштейн, у Австрії, який Гаррі винайняв в оренду (ДР: 11).</i>
34.	<i>She had only been in the chorus but she had done as well as any of the <u>Floradora</u> girls (DR: 9).</i>	<i>Вона була хористка і повелася так, як на її місці вчинила б кожна з дівчат – <u>метеликів</u> богині Флори (ДР: 11).</i>
35.	<i>And each afternoon when Evelyn arrived looking crisp in her high-collared <u>shirtwaist</u> and pleated linen skirt the husband and wife would be permitted to stroll back and forth across the Bridge of Sights, the iron catwalk that connected the Tombs with the Criminal Courts Building (DR: 9).</i>	<i>Щодня приїжджала Евелін у <u>блузі</u> з високім коміром та гофрованої спідниці. Вона завжди виглядала чудово. Чоловікові й дружині дозволялися прогулянки Мостом Смутку – залізним місточком, що сполучав в'язницю Томбс із будівлею кримінального суду (ДР: 11).</i>
36.	<i>The ceiling fixture had been ornamented with a <u>Tiffany</u> lampshade (DR: 11).</i>	<i>На стелі коливалася тінь від шовкового абажура фірми <u>Тіффані</u> (ДР: 14).</i>
37.	<i>Yet his self-imposed training, his dedication to the perfection of what he did, reflected <u>an American ideal</u> (DR: 11).</i>	<i>І все ж таки його палке прагнення вдосконалювати своє мистецтво відбивало <u>американський ідеал</u> (ДР: 14).</i>
38.	<i>Mrs. Fish was throwing a commemorative ball in honor of her friend the late Stanford White, the architect of her home. He had designed her home in the style of a</i>	<i>Цього разу вона хотіла вшанувати пам'ять свого покійного друга архітектора Стендфорда Уайта, що спорудив її будинок у стилі венеціанського</i>

	<i>doge palace</i> (DR: 11).	<i>палацу дожів</i> (ДР: 14)
39.	<i>Mrs. Fish was one of <u>the Four Hundred</u>. She was famous for her wit</i> (DR: 11).	<i>Місіс Фіш була однією з <u>чотирьохсот</u><sup>1</sup>. Вона славилася своєю дотепністю.</i> <sup>1</sup> <i>400 найбагатших родин США</i> (ДР: 14).
40.	<i>Lavinia was no longer working in the circus but she had come down to New York from her home in Bridgeport, <u>a clapboard house</u> with <u>escaloped bargeboards</u> and a <u>window's walk</u>, which cost something to maintain</i> (DR: 12).	<i>Лавінія більше не працювала в цирку; вона приїхала в Нью-Йорк із Бріджпорта, де мала власний <u>будинок</u></i> (ДР: 15).
41.	<i>Lavinia was two <u>feet</u> tall. She came to Houdini's knees</i> (DR: 12).	<i>Лавінія була два <u>фути</u> заввишки. Вона підійшла до колін Гудіні</i> (ДР: 15).
42.	<i>Everyone talked around Freud, glancing at him continuously to gauge his mood. He ate <u>cup custard</u></i> (DR: 12).	<i>Усі навколо Фрейда говорили, не вмовкаючи, весь час позираючи на нього і намагаючись угадати, в якому він настрої</i> (ДР: 16).
43.	<i>The party went to one of the silent films so popular in stores and <u>nickelodeons</u> around the city</i> (DR: 14).	<i>Потім усі пішли подивитися популярний фільм, який демонструвався в усіх <u>дешевих кінотеатрах</u> міста</i> (ДР: 16).
44.	<i>What oppressed him about <u>the New World</u> was its noise</i> (DR: 14).	<i>У <u>Новому світі</u> його найдужче дратував шум</i> (ДР: 16).
45.	<i>At the wheel of an open <u>Marmon</u>, Brill drove the Freudians around Manhattan</i> (DR: 14).	<i>У відкритому «<u>мармоні</u>» Бріл повіз їх на Манхеттен</i> (ДР: 16).

46.	<i>At one point, on Fifth Avenue, Freud felt as if he was being observed; raising his eyes he found some children staring down at him from the top of <u>a double-decker bus</u> (DR: 14).</i>	<i>Коли вони проїздили по 5-й Авеню, Фрейд відчув на собі погляди. Підвівши голову, він побачив, що з <u>двоповерхового автобуса</u> на нього уважно дивляться кілька дітей (ДР: 16).</i>
47.	<i>Brill drove the party down to the Lower East Side with its <u>Yiddish theatres</u> and pushcarts and elevated trains (DR: 14).</i>	<i>Бріл повіз гостей на нижній Іст-Сайд, славнозвісний своїми <u>єврейськими театрами</u>, вуличними торговцями та надземкою (ДР: 16).</i>
48.	<i>The fearsome elevated rumbled past the windows of <u>tenements</u> in which people were expected to live (DR: 14).</i>	<i>Зі страшним гуркотом пролітали поїзди повз <u>будинки</u>, в яких, напевне, жили люди (ДР: 16).</i>
49.	<i>They all had to enter <u>a dairy restaurant</u> and order sour cream with vegetables so that Freud could go to the bathroom (DR: 14).</i>	<i>Вони зайшли до <u>закусочної</u> і замовили овочі в сметані (ДР: 16).</i>
50.	<i>One day after a visit to the Tombs Evelyn Nesbit happened to notice through the rear window of <u>the electric hansom</u> that for the first time in days none of the reporters were following (DR: 15).</i>	<i>Одного разу після відвідин Томбса Евелін Несбіт випадково поглянула в заднє віконце свого <u>автомобіля</u> й зауважила, що вперше її не переслідують газетярі (ДР: 18).</i>
51.	<i>Street workers sat on the curbs in the heat and fanned themselves with their <u>derbies</u> (DR: 15).</i>	<i>Шляхові робітники сиділи на узбіччі тротуару й обмахувалися від спеки <u>капелюхами</u> (ДР: 18).</i>
52.	<i>Boys in <u>knickers</u> ran alongside the</i>	<i>Хлопчики в <u>коротеньких штаничках</u></i>



	<i>car with bulky loads of piecework on their shoulders (DR: 15).</i>	<i>бігли поруч з автомобілем з чималими пакунками на плечах (ДР: 18).</i>
53.	<i>The driver was nervous. He wore gray livery with black leather <u>jodhpurs</u> (DR: 15).</i>	<i>Шофер у сірій лівреї та чорному <u>кашкеті</u> нервував, ведучи блискучий автомобіль брудними вузькими вуличками (ДР: 18).</i>
54.	<i>He was a retired professor of Greek and Latin who had taught generations of <u>Episcopal</u> seminarians at Shady Grove College in central Ohio (DR: 25).</i>	<i>Колись він був професором грецької та латини у коледжі Шейді-Гроув у штаті Огайо, де навчав не одне покоління семінаристів (ДР: 27).</i>
55.	<i>It had been brought back to the United States by <u>the supply ship Erik</u>, which had transported to Greenland thirty-five tons of whale meat for Commander Peary's dogs (DR: 25).</i>	<i>Листа доставило <u>транспортне судно</u> «Ерік», яке відвозило до Гренландії 35 тонн китового м'яса для собак командора Пірі (ДР: 27).</i>
56.	<i>When the doctor came in his <u>Ford Doctor's Car</u> he was shown into the kitchen (DR: 26).</i>	<i>На <u>форді швидкої допомоги</u> приїхав лікар, його провели на кухню (ДР: 28).</i>
57.	<i>Within an hour a black woman was found in the cellar of a home on the next block. She was a washwoman who worked in the neighborhood. She sat outside the house in <u>the police ambulance</u> and Mother brought the baby out to her (DR: 26).</i>	<i>Не минуло й години, як із якогось підвалу неподалік вивели негритянку-посудомийку й посадили її в <u>поліцейську санітарну машину</u>. Мати винесла їй дитинча (ДР: 28).</i>

58.	<i>Mother made numbers of phone calls. She canceled her <u>service league</u> meeting. She walked back and forth in her parlor (DR: 27).</i>	<i>Мати хвилювалася. Весь час дзвонила по телефону, ходила туди-сюди по вітальні (ДР: 29).</i>
59.	<i>Everyone had to get used to handling dog teams and building <u>igloo</u> shelters (DR: 27).</i>	<i>Усі повинні були навчитися їздити на собаках та будувати <u>іглу</u><sup>1</sup>. 1 <u>Іглу</u> – ескімоське житло з льоду або утрамбованого снігу (ДР: 30).</i>
60.	<i>They customarily devoured loaves of bread and ate prodigiously of the sausage meats of poured offal that lay on the lunch counters of <u>the saloons</u> (DR: 31).</i>	<i>Досі вони дудлили кухоль за кухлем пиво, з'їдали за один раз цілу хлібину й у величезній кількості поглинали заливні тельбухи (ДР: 34).</i>
61.	<i>He ate breakfast of steaks and chops, eggs, <u>pancakes</u>, broiled fish, rolls and butter, fresh fruit and cream (DR: 31).</i>	<i>На сніданок йому подавали біфштекси та відбивні котлети, яйця, <u>млинці</u>, смажену рибу, булочки з маслом, свіжі фрукти з вершками (ДР: 34).</i>
62.	<i>America was a great farting country. All this began to change when Taft moved into <u>the White House</u> (DR: 31).</i>	<i>Америка смерділа. Та по переїзді Тафта в <u>Білий дім</u> усе змінилося (ДР: 34).</i>
63.	<i>Judges and lawyers and <u>bailiffs</u> and policemen and wardens and jurymen: they had all known there would be a trial for them (DR: 32).</i>	<i>Судді, адвокати, <u>бейліфи</u><sup>1</sup>, полісмени, наглядачі, присяжні – усі знали, що їм знайдеться робота в тому чи тому судовому процесі. <sup>1</sup> <u>Бейліф</u> – судовий пристав.</i>

		<i>(Частіше в Англії)</i> (ДР: 36).
64.	<i>Evelyn watched him at <u>the defense table</u> (DR: 32).</i>	<i>Даючи свідчення, Евелін дивилась на чоловіка</i> (ДР: 36).
65.	<i>The streets were crowded with <u>cabs</u> and cars and their horns blew at one another (DR: 34).</i>	<i>Лунали гудки автомобілів, видзеленькували трамваї, потріскували вгорі електричні розряди від дуг</i> (ДР: 37).
66.	<i>Tateh paid <u>a nickel</u> for himself, two cents for the child (DR: 34).</i>	<i>Тате заплатив <u>п'ять центів</u> за себе і два за дочку</i> (ДР: 38).
67.	<i>On the wooden floor of the car, at the rear, were staked crates filled with wet and glistening <u>quart</u> bottles of milk (DR: 34).</i>	<i>На дерев'яній підлозі трамвая стояли дротяні ящики з лискучими <u>квартовими</u> пляшками молока</i> (ДР: 38).
68.	<i>They slept in a rooming house and had breakfast in the <u>landlady's</u> dining room (DR: 35).</i>	<i>Заночували в мебльованих кімнатах, там-таки в їдальні й поснідали</i> (ДР: 38).
69.	<i>He saw the village of his youth going by now, some <u>versts</u> beyond the meadow (DR: 35).</i>	<i>Зненацька він побачив село, в якому минула його юність, – онде, за кілька <u>верст</u> за лукою</i> (ДР: 39).
70.	<i>There were long-distance locomotive railroads and interurban electric railroads and street railways and <u>elevated</u> railroads, all laying their steel stripes on the land, crisscrossing like the texture of an indefatigable civilization (DR: 36).</i>	<i>Трансконтинентальні залізниці, колії міжміських електропоїздів, міські трамвайні та <u>надземні</u> колії – усе це вкривало американську землю, мов плетіння невтомної цивілізації</i> (ДР: 39).
71.	<i>Sandhogs working behind a hydraulic shield excavated riverbed silt <u>inch</u> by inch and installed linking</i>	<i>Робітники, працюючи за гідравлічним щитом, виймали ґрунт під річкою, <u>дюйм</u> за</i>

	<i>sections of castiron tubes as they went (DR: 36).</i>	<i>дюймом, і, просуваючись по тунелю, відразу ставили і з'єднували чавунні тюрбінги (ДР: 39).</i>
72.	<i>The freak accident made headlines in all papers, and when Harry Houdini read the accounts over his morning coffee he hurried dressed and rushed <u>downtown</u> to Bellevue Hospital where it was said the surviving worker had been taken (DR: 36).</i>	<i>Про цей незвичайний випадок відразу ж написали всі газети. Гаррі Гудіні натрапив на це повідомлення вранці за чашечкою кави. Він хутко вдягнувся й побіг до лікарні Белв'ю, де, як повідомлялось, лежав потерпілий (ДР: 40).</i>
73.	<i>She returned by <u>cab</u> to their home on 113th Street to wait for him (DR: 37).</i>	<i>Старенька сіла в <u>кеб</u> і повернулася в свою квартиру на сто тринадцятій вулиці чекати сина (ДР: 41).</i>
74.	<i>Young officers from the local <u>casern</u> began to come to the parade grounds to watch Houdini fly (DR: 38).</i>	<i>Молоді офіцери приходили з <u>казарм</u> на плац, щоб подивитись, як літає Гудіні (ДР: 43).</i>
75.	<i>Everyone in the family treated him like a convalescent. His son brought him <u>beef tea</u> (DR: 40).</i>	<i>Родина ставилася до нього, як до людини, що одужує після тяжкої хвороби. Син приніс йому <u>густого бульйону</u> (ДР: 44).</i>
76.	<i>The two men went one morning to Younger Brother's testing ground at the end of the trolley line, in the salt marshes. They wore heavy black coats and <u>bowlers</u> (DR: 41).</i>	<i>Одного ранку Батько з Молодшим Материним Братом пішли на його полігон, розташований за трамвайною колією, на соляних болотах. На них були важкі чорні</i>

		<i>пальта й <u>циліндри</u> (ДР: 45).</i>
77.	<i>On a dried mud flat fifty <u>yards</u> away Younger Brother bent down and prepared his demonstration (DR: 41).</i>	<i>На підсохлій багнюці, приблизно за п'ятдесят <u>ярдів</u> від нього Молодший Материн Брат, нахилившись, готував свій фейерверк (ДР: 45).</i>
78.	<i>Finally one day she had gone off with a professional <u>ragtime</u> dancer. She left a note (DR: 41).</i>	<i>Незабаром у неї з'явився новий коханець – професійний танцюрист <u>регтайму</u> (ДР: 45).</i>
79.	<i>He listened with fascination to <u>the Victrola</u> and played the same record over and over, whatever it happened to be, as if to test the endurance of a duplicated event (DR: 43).</i>	<i>Він зачаровано слухав <u>грамофонну платівку</u> і програвав її безліч разів, ніби хотів випробувати її здатність розмножувати подію (ДР: 46).</i>
80.	<i><u>Relief committees</u> had set up kitchens in every neighborhood (DR: 45).</i>	<i><u>Комітети допомоги безробітним</u> влаштували в кожному районі пересувні кухні (ДР: 48).</i>
81.	<i>Tateh thought Here I am in the middle of brotherhood in action and I'm thinking like some bourgeois from <u>the shtetl</u> (DR: 46).</i>	<i>Тате подумав: «Що ж це я, стою серед братів, а думаю – як якийсь буржуа» (ДР: 50).</i>
82.	<i>The authority for this police action was an order issued by <u>the city marshal</u> prohibiting all children from leaving Lawrence, Massachusetts (DR: 46).</i>	<i>Полісмени мали наказ – задля користі дітей не дати їм покинути Лоуренс (ДР: 50).</i>
83.	<i>An editorial called for an investigation of the outrage by <u>the Federal Government</u> (DR: 48).</i>	<i>Передова закликала <u>Федеральний уряд</u> розслідувати цей злочин (ДР: 51).</i>

84.	<p><i>There were exploding cigars, rubber roses for the lapel that squirted water, boxes of sneezing powder, telescopes that left black eyes, exploding card deck, sound bladders for placing under chair cushions, glass paperweight with winter scenes in which snow fell when you shook them, exploding matches, punchboard, little lead liberty bells and <u>statues of liberty</u>, magic rings, exploding fountain pens, books that told you the meaning of dreams, rubber Egyptian belly dancers, exploding watches, exploding eggs (DR: 48).</i></p>	<p>Там були сигарети-петарди, гумові троянди на лацкани піджаків, які чвиркали водою, коробочки з «чхальним» порошком, телескопи, що залишали синці під очима, колоди карт, які вибухали, всякі «гуркітливі пухири» під подушечки на стільці, скляні прес-пап'є із зимовими краєвидами, на яких, коли їх струшувати, йде сніг, маленькі свинцеві дзвони свободи та мініатюрні <u>статуї свободи</u>, магичні персні, сірники, й авторучки, які вибухали, сонники, гумові єгипетські танцюристки, що виконували танець живота, годинники та яйця з вибухівкою (ДР: 52).</p>
85.	<p><i>Mannequins, like grown-up dolls, sported satin <u>toques</u> and broad-brimmed hats plumed with egret feathers (DR: 48).</i></p>	<p>Манекени, схожі на дорослих ляльок, стояли в сатинових <u>токах</u> та в крилатих капелюхах з егретками (ДР: 52).</p>
86.	<p><i>He loved birds and animals and counted among his friends John Burroughs, an old naturalist who studied the humble creatures of the woodland – chipmunk and raccoon, junko, wren and <u>chickadee</u> (DR: 50).</i></p>	<p>Форд любив пташок та звірів, і одним із його кращих друзів був Джон Берроуз<sup>1</sup> старий натураліст, який вивчав скромних мешканців лісу – бурундуків, єнотів, канарок, волові очка,</p>

		<p><u>чікаді</u><sup>2</sup>.</p> <p><sup>1</sup> Берроуз Джон (1837-1921) – відомий американський натураліст.</p> <p><sup>2</sup> <u>Чікаді</u> – маленька північноамериканська пташка (ДР: 54).</p>
87.	<p><i>He looked into the eyes of Rembrandt <u>burgher</u> and Greco prelates as if to find kingdoms of truth that would bring him to his knees (DR: 52).</i></p>	<p>Він задивлявся в очі <u>бюргерів</u> Рембрандта та прелатів Ель Греко, силкуючись побачити святу правду, яка змусила б його впасти навколішки (ДР: 56).</p>
88.	<p><i>He followed the reclamation from the dry sands of every new stele, amulet and <u>canopic jar</u> containing viscera (DR: 52).</i></p>	<p>Стежив за появою з піску кожного нового списа, амулета чи <u>поховального глека</u> з нутрощами (ДР: 56).</p>
89.	<p><i>He had no illusions that Ford was a <u>gentleman</u>. He recognized him for a shrewd provincial, as uneducated as a piece of wood (DR: 52).</i></p>	<p>Не тішив себе ілюзією, що Форд – <u>джентльмен</u>. Цей кмітливий провінціал не більш освічений, ніж цурпалок дерева (ДР: 56).</p>
90.	<p><i>They did not say much as they dined without other company on Chincoteagues, bisque of terrapin, a Montrachet, rack of lamb, a Château Latour, fresh tomatoes and endives, <u>rhubarb pie</u> in heavy cream, and coffee (DR: 54).</i></p>	<p>Морган влаштував легкий ленч: черепашачий суп, біле вино «монтраше», м'ясо ягняти, свіжі помідори, салат з ендевії, <u>пиріг із ревенем</u> під густим кремом і кава (ДР: 57).</p>
91.	<p><i>We know in London in the middle of the same century of the existence of</i></p>	<p>Відомо, що в Лондоні у середині того ж таки століття існувало</p>

	<i>a society called <u>the Invisible College</u> (DR: 54).</i>	<i>товариство під назвою «Невидимий Коледж» (ДР: 59).</i>
92.	<i>He thought Negro music had to have smiling and <u>cakewalking</u> (DR: 59).</i>	<i>Як на нього, негритянська музика завжди мала супроводжуватися сміхом і <u>танцями</u> (ДР: 65).</i>
93.	<i>Do you know any <u>coon songs</u>? he said (DR: 59).</i>	<i>«А <u>негритянські пісеньки</u> ви граєте?» – спитав Батько (ДР: 65)</i>
94.	<i>Coon songs are made for <u>minstrel shows</u>, he said. White men sing them in blackface (DR: 59).</i>	<i>«Пісеньки, про які ви кажете, – з притиском відповів піаніст, – співають білі актори з вимазаними в сажу обличчями» (ДР: 65).</i>
95.	<i>He had made friends of some <u>ordnance officers</u> on duty at the armory on Lexington Avenue and 34th Street (DR: 60).</i>	<i>Брат заприятелював з кількома <u>артилерійськими офіцерами</u>, що служили на військовому заводі на розі Лексінгтон-авеню і 34-ї вулиці (ДР: 67).</i>
96.	<i>They complained about the <u>Springfield rifle</u>. They showed him their small arms and their grenade bombs (DR: 60).</i>	<i>Вони скаржились на <u>гвинтівку «спрінгфілд»</u> і показували йому стрілецьку зброю та гранати власної конструкції (ДР: 67).</i>
97.	<i>One of these places was the Bethesda Fountain in <u>Central Park</u> (DR: 61).</i>	<i>Для цього варто було тільки вийти до фонтана Бесезда в <u>Центральному парку</u> (ДР: 67).</i>
98.	<i>He dined in <u>steakhouses</u> with sawdust on the floor (DR: 61).</i>	<i>Обідав по <u>харчівнях</u>, у яких підлога була посипана тирсою (ДР: 68).</i>
99.	<i>He went to <u>cellar clubs</u> in Hell's</i>	<i>Часом заходив до <u>винних льохів</u></i>



	<i>Kitchens where hoodlums bought everyone drinks (DR: 61).</i>	«Хеллз Кітчен», де сумнівні особи частували всіх спиртним (ДР: 68).
100.	<i>He saw her hug a swarthy man who wore a dark suit and tie but also an enormous <u>sombrero</u> (DR: 62).</i>	<i>Ось вона міцно обняла смаглявого чоловіка в темному костюмі з краваткою й величезному <u>сомбреро</u> (ДР: 69).</i>

## SUMMARY

**The relevance** of the research topic is caused by the increasing interest of linguists and translation scholars in the discursive theory and cultural aspects of the literary text, as well as the need to identify linguistic and translation aspects of representing of realia in literary translation.

**The aim** of the paper is to analyze the linguistic features of the linguocultural realia of the early twentieth century in E. L. Doctorow's novel *Ragtime* and the specifics of their representing in Ukrainian.

The paper sets the following interrelated **objectives**:

- 1) to study the linguocultural realia as a linguistic and translation issue;
- 2) to present linguocultural realia as an element of literary discourse of the USA of the twentieth century;
- 3) to analyze the linguocultural realia in E. L. Doctorow's novel *Ragtime* in terms of thematic division;
- 4) to present the local division of the linguocultural realia in E. L. Doctorow's novel *Ragtime*;
- 5) to study the functions of realia in E. L. Doctorow's novel *Ragtime*;
- 6) to present lexical transformations as a means of representing linguocultural realia in translation;
- 7) to characterize the representation of linguocultural realia using lexical and semantic transformations;
- 8) to identify the role of grammatical transformations as a means of rendering linguocultural realia in translation;
- 9) to highlight descriptive translation and translator's commentary as a means of rendering linguocultural realia of the United States in Ukrainian translation.

**The object** of the research is linguocultural realia in E. L. Doctorow's novel *Ragtime* in the source text and 1978 translation by M. and S. Zarudny and V. Khandogiy.

**The subject** of study is thematic and local classifications, functions of realia in E. L. Doctorow's novel *Ragtime* and the means of their rendering in Ukrainian translation.

The research **methodology** includes methods of semantic and etymological analysis as a means of determining the typology of realia, pragmatic analysis to determine the functions of linguocultural realia, translation analysis in determining the means of rendering realia in translation. Selection of illustrative material is carried out by continuous sampling. Quantitative calculations made it possible to summarize the information obtained during the research process.

**The scientific novelty** of the obtained results is determined by the fact that a thorough linguistic and translation analysis of realia in E. L. Doctorow's novel *Ragtime* is carried out in the paper. In addition, the scientific novelty of the study is in identifying the functions of realia in the novel, as well as in confirmation of the fact that the historical epoch of the translation influences the choice of the means of rendering the realia in translation.

**The practical value** of the results is that they are a contribution to English lexicology as well as to Cultural Science and Translation Studies. The results obtained during the study are also a contribution to Discourse Theory and Communication Theory.

The practical value of the paper also lies in the fact that the results obtained can be used in teaching translation, translation practice, in the study of aspect translation, as well as in the creation of a dictionary of the USA realia of the twentieth century.

**The structure of master's qualification paper.** The qualification paper consists of an introduction, three chapters with conclusions for each of them, conclusions for the whole paper, three lists of sources used, annex and summary.

Realia are mono- and poly-lexemic units, the primary importance of which is the traditionally assigned complex of ethnic and cultural information alien to the objective reality of the receiving language. Realia are both objects that have no analogues in other cultures, and the lexical units that denote them.

There are four main groups of techniques for rendering the realia: the techniques of mechanical transmission of realities, techniques for creating a new word, explanatory techniques and techniques for imitation. The choice of the method of rendering realia depends on the nature of the text, the importance of realia in the context, the source and the target language, the reader of the translation, as well as the historical period in which the translation is performed.

Literary discourse is a collection of works of art created as a result of the interaction of the author's goals and intentions, the various possible reactions of the reader, as well as the text that brings literary text into the space of the semiosphere of text, language and culture as a whole. E. L. Doctorow's novel *Ragtime* is characterized by such features as historicity, reflection of contemporary social reality, and this suggests that the realia in the novel play an important role creating its unique national and cultural flavor.

According to the subject division, E. L. Doctorow's novel includes geographical realia, ethnographic realia and socio-political realia. Most often, the linguocultural realia used in the novel are represented by the group "ethnographic realia" (74%), especially: "art and culture" (15%), "clothing and style" (12%), "measures and money" (11%) and "food and drinks" (11%). Socio-political realia (21%) and geographical realia (5%) are much less frequent.

The local division of linguocultural realia by single language determines how close that realia is to the language analyzed. According to this criterion, the realia used in the novel are usually represented by the group "domestic realia" (80%) – mostly national realia (40%) and "local realia" (34%). The cases of use of "alien realia" constitute only 20% of the analyzed units.

The local division of linguocultural realia by two languages implies determining how common such realia are to the languages analyzed (source and target languages). According to this criterion, the realia used in the novel are characterized by the highest connection with English (80%) and the minimum with Ukrainian (2%). The author also uses realia, equally foreign for both English and Ukrainian (18%) demonstrating the peculiarities of life in other countries.

The pragmatic focus of the realia in the novel is in describing, evaluating, and characterizing the characters' lives. The realia in E. L. Doctorow's novel *Ragtime* fulfill the following functions: the function of creating local coloring, the function of reproducing the historical coloring, the function of anesthetizing household details, the symbolic function, the associative function and the function of the marker of another's culture.

Rendering the realia in translation of E. L. Doctorow's novel *Ragtime* is performed by the use of lexical, lexical and semantic and grammatical transformations, as well as descriptive translation and translation commentary. In general, rendering realia in E. L. Doctorow's novel *Ragtime* into Ukrainian in 1978 translation is mostly performed through omission (18%), generalization (16%), practical transcription (14%), and modulation (12%). However, the use of such tools as omission and generalization leads to loss of national coloring of the work and is conditioned only by the historical conditions in which the translation was performed.

Prospective for further research in the chosen field is a comparative analysis of the translation of realia into the Ukrainian language in the same work but by different translators at different time periods since the paper demonstrated that the translation time imposes considerable restrictions on the style of representing realia in translation.